

Flexibel skolstart

– Ett synliggörande av möjliga konsekvenser i och med den flexibla skolstarten i Sveriges försökskommuner

Johanna Svenborn och Ida Ardesjö

Lärarhögskolan i Stockholm
Institutionen för samhälle, kultur och lärande

Examensarbete 10 p
Utbildningsvetenskap
SAUO3N – Professionellt lärarskap (41–60 p)
Vårterminen 2007
Examinator: Viveca Lindberg

Flexibel skolstart

– Ett synliggörande av möjliga konsekvenser i och med den flexibla skolstarten i Sveriges försökskommuner

Ida Ardesjö

Johanna Svenborn

Sammanfattning

Flexibel skolstart är ett förslag från Sveriges Kommuner och Landsting och innebär att ett barn kan börja skolan när det anses vara som mest lämpligt. Lämpligheten skall avgöras av föräldrar i samtal och samverkan med förskolepersonal och skolpersonal. Förslaget går ut på att barn börjar skolan när det är som mest lämpat, vilket kan ske när som helst under året. I förslaget finns en spann mellan barnets femte levnads år till och med dess åttonde där det finns möjlighet att välja sin skolstart utifrån individens förutsättningar och vilja.

Syftet med vårt arbete var att ge en helhetsbild av det pågående förändringsarbetet för ett livslångt lärande, en flexibel skolstart - flexibel skolgång. Vi undersökte synen på en flexibel skolstart hos de verksamma i försökskommunerna, med tonvikt på konsekvenser. I arbetet med att behandla och bearbeta frågan har vi tagit hjälp av John Deweys teorier.

Det livslånga lärandet och den flexibla skolgången/skolstarten är enligt oss en naturlig förlängning av den reform som på 1990-talet förde in sexåringarna i skolan. Dokument som läroplanerna och IUP:n framhäver redan en strävan mot en starkare individualisering i skolan och mot en mer sammanhållen skolform.

Vår undersökning är baserad på tidigare svensk forskning, John Deweys teorier samt en öppen enkät utskickad till Sveriges försöksverksamheter.

Efter analysering och tolkning av vårt resultat anser vi att konsekvenserna av en ökad flexibilitet skulle kunna gynna eleverna och deras lärande. Med en slopad timplan, en stark och tydlig struktur (både för eleven och pedagogen) samt en flexibel skolgång skulle visionen om en skola för alla, göras fullt möjlig. Men arbetet kommer att kräva tid, engagemang och en attitydförändring kring skolans uppgift och utformning.

Nyckelord

Flexibel/successiv skolstart, flexibelt lärande, flexibel skolgång, livslångt lärande, John Dewey

Förord

Vad kan vi göra som ingen annan har gjort men som ändå är högst aktuellt? Den frågan väcktes hos oss i en diskussion kring möjliga C-uppsats ämnen. Det fanns en vilja att få påverka och skapa något nytt inom oss. Vi har under åren på Lärarhögskolan följt mycket av skoldebatten som förts i media och vi tar nu chansen att få göra vår röst hörd kring ett ämne som fånglar oss.

Tack vare en oerhört givande dialog med Sveriges Kommuner och landsting (SKL) kunde vi få engagera oss i deras utvecklingsarbete rörande skolfrågor. Med deras hjälp kunde vi knyta viktiga kontakter för vår undersökning samt få en kontinuerlig uppdatering av arbetet mot en flexiblere skolstart.

Vi vill härmed tacka följande personer för ert bidrag, er medverkan och er uppmuntran. Ni har gjort vår undersökning möjlig och rolig att genomföra.

Mats Söderberg, utredare på SKL

Sofia Larsson, utredare på SKL

Nina Andersson, utredare på SKL

Ingrid Svenborn, korrekturläsande mamma

Alla er i försökskommunerna som svarat på vår enkät, samt ni som visat intresse för vår uppsats

1. Flexibel skolstart	1
1.1 Inledning	1
1.2 Syfte	2
1.3 Frågeställning.....	2
1.4 Begreppsförklaring	2
2. Bakgrund	4
3. John Dewey	6
3.1 Dewey- en tolkning.....	6
4. Styrdokument	8
4.1 Skollagen	8
4.2 Läroplanen	9
5. Samhällsdebatten	9
5.1 Framförd kritik	13
6. Litteraturstudie - Tidigare forskning	13
7. Metod	17
7.1 Begränsningar	18
7.2a Urval.....	19
7.2b Urval.....	20
7.3 Bortfall	20
7.4 Reabilitet och Validitet.....	20
7.5 Etiska Aspekter	21
7.6 Datainsamlande	21
7.7 Metoddiskussion	22
8. Resultat	23
8.1 Analys	26
9. Diskussion	28
10. Efterord	32
Referenser	34
Bilagor	
Bilaga 1 - Enkät svar	37

Lärarhögskolan i Stockholm

Besöksadress: Konradsbergsgatan 5A
 Postadress: Box 34103, 100 26 Stockholm
 Telefon: 08-737 55 00
www.lararhogskolan.se

1. Flexibel skolstart

Flexibel skolstart är ett förslag från Sveriges Kommuner och Landsting som tillsammans med kommunerna Lidköping, Sollentuna, Partille och Skövde startade förändringsarbetet mot en flexiblare skola. I dagsläget har flertalet kommuner anslutit sig och bland andra har Sollentuna, Skövde, Luleå, Malmö och Göteborg startat försöksverksamheter med en flexibel skolgång¹. Förslaget om en *flexibel skolstart* innebär att ett barn kan börja skolan när det är som mest lämpat, vilket kan ske närhelst under årets gång. I förslaget ges ett spann från barnets femte levnadsår till dess åttonde där barnet kan börja skolan när som helst då tidpunkten är lämpad utifrån individens förutsättningar och intresse.

Förenklat kan den flexibla skolstartens begreppsinnehåll i denna uppsats förklaras som en förutsättning för ett *livslångt lärande*². Lärandet får i det begreppet beskrivas med ett ”flöde”. Den flexibla skolstarten betyder ordagrant att ett barn, när som helst under året, kan påbörja sin skolgång. Det skall dock betonas att den flexibla skolstarten endast är en del i ett större flexibelt, livslångt lärande. Arbetet innebär organisatoriska förändringar i skolan, så som en slopad timplan, ett utvecklat och fungerande arbetssätt med portfolio och IUP (den individuella utvecklingsplanen). För att behandla en del i denna framväxande reform, som de förändringsagenter vi nyutbildade pedagoger ibland beskrivs som, valdes ett fokus på starten, den flexibla skolstarten.

I följande arbete kommer vi att synliggöra möjliga konsekvenser i och med den flexibla skolstarten i några av Sveriges försökskommuner. Synliggörandet kommer bland annat att ske med hjälp av enkäter, den mediala debatten, tidigare forskning samt delar av John Deweys³ texter.

1.1 Inledning

Vi hade en önskan om att undersöka något som för oss var helt nytt, men samtidigt i högsta grad aktuellt för förskole- och skolvärlden. Under våra år på Lärarhögskolan upplever vi att det i våra studier finns ett glapp mellan den lokala nivån och den nationella nivån. Insynen och kunskapen om de myndigheter och dylikt som analyserar, bearbetar och behandlar skolvärldens frågor, var för oss ytterst begränsad.

Vi eftersökte som sagt, något relevant och aktuellt för dagens skola. Efter ett informellt samtal med en utredare på Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), avdelningen för

¹ Se Begreppsförklaring

² Se Begreppsförklaring

³ John Dewey- Amerikansk utbildningsfilosof (1859-1952). Hartman, Sven, Ros Mari Hartman, Ulf P. Lundgren, *Individ, skola och samhälle. Utbildningsfilosofiska texter i urval av Sven Hartman, Ulf.P Lundgren & Ros Mari Hartman*. Falköping: Natur och Kultur, 2004

lärande och arbetsmarknad, delgavs vi oerhört intressanta uppslag angående aktuella förändringar, förslag och opinionsefterfrågningar för grundskolan. Vi förundrades då över att vi, som så ofta kallas för ”förändringsagenter”, var högst ovetande om den dialog som pågår mellan det lokala fältet och politikerna.

Efter tre längre intervjusamtal med tre engagerade utredare på SKL fastslogs *flexibel skolstart* som vårt ämne.

Skolväsendet är på väg mot en förändrings-/utvecklingsreform mot flexibelt lärande. Försöksverksamheter, som åkt slalom mellan Sveriges regelböcker i försök att uppnå visionen – *en skola för alla*, är i full gång. Det finns även ett ökande intresse bland många av de resterande kommunerna⁴. Vi upplever att skolans styrdokument samt relevant praktisk erfarenhet⁵ och teorier⁶ stödjer ett flexibelt lärande. Med uppsatsen finns en vilja att bidra med ett pedagogiskt- samt ett teoretiskt perspektiv på detta ämne till den allmänna debatten.

1.2 Syfte

Att ge en helhetsbild av teori och praktik av det pågående förändringsarbetet för *Livslångt lärande, flexibel skolstart - flexibel skolgång*, inom skolområdet från Sveriges Kommuner och Landsting, samt försökskommunerna. Undersökningen syftar till att undersöka synen på en flexibel skolstart utifrån John Dewey, med fokus på konsekvenser.

Syftet är inte att ta ställning i frågan utan att belysa den från ett möjliggörande pedagogiskt perspektiv samt med hjälp av John Deweys teorier om skolan behandla och bearbeta frågan.

1.3 Frågeställning

Vilka kan konsekvenserna bli av att flexibiliteten i skolstarten ökar utifrån det påbörjade arbetet i försökskommunerna?

1.4 Begreppsförklaring

Begreppen *Flexibel skolstart* samt *Flexibelt lärande* förekommer ofta vid sökning i databaser och på Internet. Begreppen används i stor utsträckning när vuxenutbildning och distansutbildning behandlas. Flexibel skolstart syftar även ofta i sökmotorer till den reform som i början av 1990-talet förde in sexåringarna i skolan. Denna ”flexibla” skolstart, benämns i undersökningen som ”årsflexibel” (då den fortfarande syftar till *en skolstart i augusti*) för att minska eventuella misstolkningar.

I det förslag som antogs av Alliansen⁷ och Miljöpartiet under våren år 2006 godkänns en ”flexibel” skolstart med intagning både höst och vår. Denna skolstart benämns som ”halvårsflexibel”.

⁴ Sofia Larsson, utredare på Sveriges Kommuner och Landsting, 2007-02-21

⁵ Ellmin Roger och Birgitta, Ellmin, *Nya Zeelands skola – sätt att lära, sätt att tänka*. Stockholm: Liber, 1997

⁶ John Dewey, i Hartman, S., R. M. Hartman och U.P Lundgren, 2004. Ingrid Westlund, *Elevernas tid och skolans tid*. Lund: Studentlitteratur, 1998

⁷ Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna

Uppsatsen syftar begreppen till den flexibla *första* skolstarten samt det flexibla lärandet *i verksamheten* som det innebär. Tolkningen bygger på Sveriges Kommuner och Landstings förslag.

När vi använder oss av begreppet *flexibel/successiv* skolstart menar vi att ingången till skolan sker individanpassat, barnet börjar således i skolan när föräldrar samt förskolepersonal anser att barnet är som mest lämpad. Denna inbudsning kan vid *flexibel skolstart* ske när som helst under året⁸.

Flexibel skolgång är individanpassad. Med målen i fokus kan eleven röra sig genom skolformerna i den hastighet som passar eleven själv. Möjligheten finns att läsa vissa ämnen i snabbare takt, eller att ägna mer tid till de ämnen eleven behöver extra stöd i. För att detta skall fungera krävs det att den idag fasta timplanen avskaffas, till fördel för ett mer fritt sätt att disponera tiden i de olika ämnena. Det *flexibla lärandet* innebär även att man måste se över årskurserna/klasserna i skolan då eleverna inte nödvändigtvis läser samma ämne eller i samma takt som sina jämnåriga, utan snarare se till lösningar med hemvistgrupper/arbetsgrupper⁹.

Livslångt lärande är en strategi från EU där länderna rekommenderas att arbeta gränsöverskridande med fokus på barn/elevs individuella behov. Med syfte att underlätta medlemsländernas arbete för att nå EU-målen så föreslogs åtta nyckelkompetenser¹⁰. Bland annat ingår kompetensen att ”lära att lära”. SKL framhäver att den flexibla skolstarten överensstämmer med dessa rekommendationer på så sätt att den sätter eleven i fokus från start till avslutade studier¹¹. Vi finner detta nämnvärt på grund av att den flexibla skolstarten från SKL´s sida är en del i arbetet mot ett livslångt lärande. I denna text fungerar detta begrepp även i hänvisning till en skolgång utan klasser eller fasta timplaner, där lärandet sker kontinuerligt på elevens villkor och i dennes takt för att på så vis få alla att uppnå målen i grundskolan.

John Dewey använder sig ofta i sina arbeten av ett *dialektiskt perspektiv*. Det dialektiska perspektivet innebär att frågan inte ligger på det ena *eller* det andra utan många gånger på ett *både och*. Han sätter ting/frågor emot varandra och framhäver det som de båda kan erbjuda i en växelverkan¹². Denna växelverkan kan till exempel appliceras på vår frågeställning på sådant sätt att den innebär ett samspel mellan vad eleven kan erbjuda samhället och vad samhället kan erbjuda eleven, i och med en flexibel skolgång, samt de möjligheter samspelet ger. I vår tolkning kan det till exempel betyda de möjligheter som skapas då eleven möts på individnivå (vilket skall vara till gagn för eleven och dess lärande) och den pedagogiska vinsten samhället kan erbjuda i och med ett mer kvalitativt perspektiv på lärandet.

⁸ Nina Andersson, utredare på Sveriges Kommuner och landsting, 2007-02-19

⁹ Bergström, J. Henrik och Mats, Söderberg, *Flexibel skolstart – flexibel skolgång*. [www.skl.se] 2006-05-11

¹⁰ Kompetenserna är: Lära att lära, kommunikation på modersmål och andra språk, baskompetens i vetenskap, samt teknologi, socialkompetens, samhällskompetens, kulturella uttrycksformer, entreprenörskap.

¹¹ Bergström, J. H. och M. Söderberg, 2006-05-11

¹² Hartman, S., R. M. Hartman och U.P Lundgren, 2004

2. Bakgrund – flexibel skolstart

Flexibel skolstart – flexibel skolgång handlar om en process för att förändra dagens skola mot en mer individanpassad. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) förespråkar en skolgång utan timplaner och årskurser där elevens lärande står i centrum. Målet är att alla elever skall uppnå målen i skolan och SKL tillsammans med flertalet svenska kommuner anser att denna omorganisation är ett steg i rätt riktning¹³.

Dagens skolstart, att man enligt skolplikten skall infinna sig i skolan som sjuåring i augusti månad och därefter vara skolpliktig fram till sitt fjortonde levnadsår, fastställdes redan år 1882. Bestämmelsen grundade sig troligtvis på att man som sjuåring ansågs vara kapabel till att själv gå den många gånger långa vägen till skolan¹⁴. Detta är en aspekt som på flera håll i landet är, eller är på väg att bli, inaktuell. Den aspekt som vi idag upplever i det flesta fall genomsyrar skolsynen har *lärandet* i fokus. Kompetensen att lära finner sig redan i magen samt är bevisad några få timmar efter födseln i den första kontakten med sin mor¹⁵. Nyfikenhet och vilja att lära är en förmåga vi föds med, den flexibla skolstarten är att ge de barn som är yngre än sju år alternativt äldre än sju år, en chans att få ta vara på sin förmåga då individen är som mest lämpad och intresserad.

Arbetet med den flexibla skolstarten startades av Mats Söderberg och Sofia Larsson på dåvarande Svenska Kommunförbundet (numera Sveriges Kommuner och Landsting) som efter besök i skolor bjöd in fyra intresserade kommuner från olika delar av landet med syftet att underlätta och möjliggöra en mer kvalitativ skola med fler elever som når målen.

I mars 2003 utformades en första ansökan om flexibel skolstart av SKL tillsammans med Lidköping, Sollentuna, Partille och Skövde. I april 2004 kom dock Skolverkets beslut där de avrådde förslaget¹⁶. Skälet var främst att de inte visste hur övergången mellan grundskola och gymnasieskola skulle komma att se ut samt att föräldraintresset var litet. Arbetet har sedan dess pågått och utvecklats och fler kommuner har visat sitt intresse, samt har flera försöksverksamheter startats runt om i Sverige, bland annat i Luleå och Malmö.

Under våren 2006 beslutas i Riksdagen att införa en halvårsflexibel skolstart, detta anser SKL dock inte vara tillräckligt och verkar nu för en fullständig flexibel skolstart¹⁷. Den stora inspirationskällan, och som återkommande hänvisning (då de har en fungerande flexibel skolgång sedan länge) används det Nya Zeeländska skolsystemet¹⁸.

I en koppling till tidigare beslut i frågan om en flexibel skolstart finner vi att redan under 1930-talet var förhållandena mellan förskola och skola viktiga. Välfärdsstaten var i ett

¹³ Bergström, J. H. och M. Söderberg, 2006-05-11

¹⁴ Bo Hedman, *Flexibel skolstart en reform för barnens och landets bästa*. Linköpings Universitet: Uni Tryck, 1997, s. 8

¹⁵ Gisela Håkansson, *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur, 1998

¹⁶ Skolverket, Lage Åström, *Konsekvenser av flexibel skolstart*. [www.skolverket.se] 2004-04-14.

¹⁷ Andersson, Nina och Mats, Söderberg, *Flexibelt utbildningssystem – Hemställan om författningsändringar för en mer flexibel skolstart* med referens till Riksdagsbeslutet 2005/06:UbU14. 2007-03-01.

¹⁸ Ellmin, R och B., 1997, Fält, M., 2007-03-21

begynnande och framåtskridande skede och barns utbildning sågs som en del i utopien om bättre livsvillkor för samtliga medborgare.

Under 1940-1950-talen, i och med utvecklingspsykologin starka genomslagskraft fann man att barn i utvecklas i olika takt och man började med flertalet mätmetoder för att avgöra när eleven var skolmogen. Först på 1970-talet väcktes frågan om när skolan var mogen att ta emot eleven i motsats till den rådande uppfattningen från utvecklingspsykologin.

Förskolan i Sverige har framför allt haft en omsorgsfunktion och Socialdepartementet har haft ansvaret¹⁹.

År 1991 fattades ett beslut om helårsflexibel skolstart av riksdagen, vilket medförde att barn kunde i praktiken börja skolan redan vid sex års ålder om föräldrarna så önskade. Många kommuner genomförde detta beslut genom att integrera sexåringarna i skolan, vilket resulterade i dagens förskoleklass. Beslutet förde med sig att diskussionen om en 10-årig skolplikt inleddes och utbildningsdepartementet författade ett förslag för en gemensam läroplan för barn 6-16 år²⁰.

År 1996 tog Skolverket över förskolan och det formulerades en förskoleläroplan samt även en revidering av skolans läroplan till att omfatta fritidshem och sexåringar. Avsikten var att alstra nya förutsättningar för att utveckla och förena traditionerna²¹. Denna trädde i kraft i augusti 1998²².

I samhället har utvecklingen gått mot en bredare syn på kunskap och lärande, vilket har lett till att man i statliga dokument velat framhäva vikten av samverkan mellan förskola, skola och fritidshem. Intentionen har varit att skapa ett unisont synsätt för pedagoger och att bilda kontinuitet i barnets lärande²³.

Timplanens vara eller icke vara har utretts med hjälp av försöksverksamheter spridda i 79 kommuner i landet. I timplanedelegationens slutbetänkande kommer man fram till slutsatsen att timplanen både kan och bör avskaffas. För att arbeta individanpassat och målstyrt kommer de fram till, vilket vi håller med om, att den nationellt styrda tidsregleringen blir ologisk och motsägelsefull. Planeringen av tiden blir dock inte mindre viktig för att man släpper styrningen ovanifrån, däremot ges friheten till arbetslagen att anpassa tidsanvändningen efter elevernas individuella behov. Tilläggas bör att den lagstadgade totala garanterade undervisningstiden under grundskolans år på 6665 timmar legat kvar under försökstiden, denna skall enligt utredningen heller inte ändras.²⁴

¹⁹ Gunni Kärrby, i *Skolan möter förskolan och fritidshemmet* av Kärrby, G red., Studentlitteratur: Lund, 2000, Inledning

²⁰ Ann Broman, i *Skolan möter förskolan och fritidshemmet* av Kärrby, G. red., Studentlitteratur: Lund, 2000, kap. 3

²¹ Kärrby, G., 2000

²² Broman, A., 2000

²³ Inge Johansson, i *Skolan möter förskolan och fritidshemmet* av Kärrby, G. red., Studentlitteratur: Lund, 2000, kap.1

²⁴ SOU 2005:101 *Utan Timplan-för målinriktat lärande*. Slutbetänkande av Timplanedelegationen. Stockholm: Fritze, 2005

3. Dewey – ett perspektiv

John Dewey – en presentation

John Dewey anses i första hand vara filosof²⁵ och räknas till en av Amerikas främste pragmatiker. Med detta menas att Dewey till största delen arbetade med att utreda de praktiska följderna av idéer och fenomen. Hans intresse riktade sig mot aktuella praktiska frågor och där i kom hans intresse att fokusera på pedagogiken, bland annat. Dock bör understrykas att han ägnar sig åt ett filosofiskt, analytiskt arbete och inte åt forskning.

Dewey anser att filosofi kan beskrivas som en grundläggande teori för pedagogiken, då utbildningens mål är att skapa en intellektuell och emotionell beredskap för att bemöta samhället, omgivningen och dess människor. Detta på grund av att filosofin behandlar frågor som – vad är gott/ont, - vad är kunskap, - vad är rätt/fel och detta är en del i målet av elevens forande utbildning²⁶.

Dewey har många gånger ett allmänt och vitt perspektiv på utbildning och det framhålls att han har en förmåga att inte bidra med några lösningar på hans uppmärksamade problem, men detta kan även vara en av anledningarna till att hans texter fortfarande är betydelsefulla²⁷. I sina texter har han ofta ett dialektiskt perspektiv, vilket vi tolkar som att han ser till möjligheterna som erbjuds i ett *både och* mellan ting och/eller frågor. Han sätter de emot varandra och framhäver det som de båda kan erbjuda i ett samspel. Till grund för Deweys teorier och texter beskrivs, två kategorier, nämligen *individ* och *det sociala sammanhanget*²⁸. Hans synvinkel på de pedagogiska frågorna är samspelet mellan utbildningen och erfarenheten, han anser att individen utvecklas i samspel med omvärlden. Människan är aktiv mot sin omgivning och utveckling är ett arbete. I skolvärlden medför det att eleven måste få aktivt praktiskt pröva sig fram, undervisningen skall utgå från individens intresse i ett *målinriktat* (kursivering av Ardesjö och Svenborn i syfte att uppmärksamma läsaren på Deweys tanke om en målinriktad skola) arbete. Lärarna skall stimulera, vidga och fördjupa elevens utveckling, vilket ställer stora krav på lärarens kunskaper²⁹ skriver Dewey.

3.1 Dewey – En tolkning i relevans till den flexibla skolstarten och det flexibla lärandet

I relevans till det flexibla lärandet och skolvärldens utveckling i skrivande stund, framhävs Deweys vikt av att lämna förlegad kunskap till förmån för den kunskapsförmåga som faktiskt efterfrågas i dagens samhälle³⁰. Från EU och arbetslivet framhåller SKL betydelsen

²⁵ Hartman, S., Hartman, R. M., Lundgren, U.P., 2004

²⁶ Ibid, s. 15

²⁷ Ibid

²⁸ Ibid, s. 17

²⁹ Ibid

³⁰ John Dewey, (*My Pedagogic Creed*, 1972. *Early works of John Dewey*, 1895-1898. Volym 5, s.84-95) i *Individ, skola och samhälle. Utbildningsfilosofiska texter i urval av Sven Hartman, Ulf.P Lundgren & Ros Mari Hartman*. Falköping: Natur och Kultur, 2004

av att närma sig de åtta kompetenser³¹ som anses svara mot den kunskap som nu efterfrågas av arbetslivet och samhället.

Till fördel för det livslånga lärandet som SKL arbetar mot, uttrycks hur Dewey vill överge den skarpa åtskillnaden mellan teori och praktik och föra skolan närmare samhället och dess utveckling³². Det livslånga lärandet menar att skapa ett konstant flöde av lärande utifrån individen med ”mjuka” övergångar mellan skolformerna, klasserna och även arbetslivet³³. I sitt pedagogiska credo redogör Dewey för hur han ser skolan som en social institution och utbildning som en levnadsprocess i motsats till endast en förberedelse inför framtiden. Dessa tankegångar publicerades första gången 1897 och är fortfarande aktuella. Han anser att skolan är en form av samhällsliv och han beskriver sin undervisningstanke klart genom detta citat:

Läraren är inte i skolan för att förmedla vissa idéer eller forma vissa vanor hos barnen, utan för att, som medlem av gruppen, välja vad som skall påverka barnen och hjälpa dem att på ett lämpligt sätt finna svar på denna påverkan./---/Jag tror att alla frågor om betygsättning och uppflyttning av barnen skulle bestämmas utifrån samma grundsyn. Provet är till nytta bara så länge de mäter barnens beredskap för socialt liv och visar på det område där de kan vara till mest nytta och få mest hjälp³⁴.

En av den flexibla skolstartens konsekvenser är en individualisering av eleverna. Dewey kan tolkas på sådant sätt att han ser en individualisering i lärandet som, om inte nödvändig så betydelsefull för utformandet av undervisningen. Skolan bör närma sig de erfarenheter som arbetslivet efterfrågar samt ge eleverna redskapen för att möta framtiden. I det flexibla lärandet kan uppflyttning ske, precis som Dewey beskriver det, då barnen kan få mer hjälp eller vägledning i grupp på ett annat område. Han diskuterar hur skollivet bör byggas på det som barnen är förtrogna med från hemlivet samt att det är skolans uppgift att fördjupa barnets känsla för de värden som där vuxit fram³⁵. På så sätt skulle skolan ge mening och kontinuitet åt erfarenheterna för att sedan kunna fortsätta bygga på med nya idéer. Även detta kan tolkas som ett behov av en individualisering i skolan då man måste se till varje elevs erfarenhet. I den fjärde artikeln *Metodikens natur* ur Deweys pedagogiska credo uttrycks hur metodik kan fokuseras till frågan om i vilken ordning förmåga och intresse utvecklas hos barnet.

Jag tror att intressen är tecken och symtom på växande förmåga. Jag tror de representerar gryende anlag. Därför är det av största vikt för läraren att ständigt och uppmärksamt hålla ett öga på vad som intresserar barnen. Jag tror att dessa intressen skall ses som en mätare på vilken utvecklingsnivå barnet har nått. Jag tror att de förutsäger vilket stadium barnet är på väg in i. Jag tror att en vuxen bara genom en ständig och inkännande observation av barns intressen kan ta del av barnens liv och se vad de är mogna för och vilket material de bäst kan arbeta med³⁶.

³¹ Bergström, J. H. och M. Söderberg, 2006-05-11

³² Hartman, S., R. M. Hartman och U.P Lundgren, 2004

³³ Söderberg, M., utredare på Sveriges Kommuner och landsting, 2007-03-02

³⁴ Dewey, J. 2004, s. 50

³⁵ Ibid, s. 49

³⁶ Ibid, s. 54

Detta tydliggör tidigare argumentering för den ytterligare individualisering i grupp som flexibel skolstart – flexibelt lärande innebär.

Till viss mån krävs enligt Dewey en reproduktion i undervisningen för att skapa en erfarenhet och redskap för att sedan möta och forma den stundande framtiden³⁷. Det kan förstås med att även då arbetet med en flexibel skolgång resulterar i att skolan sammanstrålar mer med den samtida världens utveckling, kan man inte avstå från viss traditionell undervisning. Den traditionella undervisningen skapar verktyg och förståelse för samtidens och framtidens gång. Angående helhetssynen som ett flexibelt lärande innebär i skolan uttrycker han sig;

Det stora problemet i undervisningen, på det administrativa planet, är att säkra enheten i helheten, istället för en rad mer eller mindre osammanhängande och överlappande delar, och sålunda minska det slöseri som uppstår på grund av motsättningar, dubbleringar och övergångar som inte överbryggats på ett riktigt sätt...³⁸

Detta tolkar vi som att en klasslös och timplanslös skola, enligt Dewey, är att föredra. Set vill säga en skola där eleverna snarare befinner sig i ett individanpassat flöde av lärande, utformat tillsammans med pedagoger. Det kan även bidra till en rörelsefrihet mellan ämnen och nivågrupperingar beroende på elevens kompetens och behov.

Konsekvenserna av en flexibel skolstart innebär automatiskt flera organisatoriska förändringar, som tidigare nämns måste timplanen slopas och den statiska åldersindelade klassen omstruktureras. Mer tematiskt arbete i skolan bör bli en följd då hela arbetslagets kompetens kan användas och arbetet kan utformas efter elevernas olika förmågor och behov. Eleverna kan på sådant vis få möjlighet att verka i grupp och ges träning i en social kompetens. I vår förståelse av Deweys texter kan dessa konsekvenser verka för att skolan närmar sig samhället (det vill säga, vad samhället och arbetslivet efterfrågar för kompetenser).

4. Styrdokument

Idag fungerar skolsystemet så att en viss flexibilitet är möjlig och tillåten enligt skollagen, dock kvarstår den augustiförlagda skolstarten. Efter informella förfrågningar i vår direkta omgivning samt efter egen erfarenhet finner vi att många föräldrar inte är medvetna om den flexibilitet som faktiskt redan är lagstadgad. Skolorna har redan nu kapacitet och krav på sig att ta emot elever som flyttat in till området närhelst under året, denna kapacitet skiljer sig inte nämnbart från hur en flexibel skolstart - kapacitet kan utkristalliseras enligt tillfrågade politiker och andra drivande i frågan. Nedan presenteras hur styrdokumentet idag formulerar sig angående skolstarten.

4.1 Skollagen – dagens lagstadgade skolstart

Enligt lag skall barn erbjudas plats i förskoleklass från och med höstterminen det året barnet fyller sex år, det finns dock möjlighet att börja förskoleklassen redan tidigare³⁹.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid, s. 86

³⁹ Skollagen 2 kap §2

Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår barnet fyller sju år. Skolstarten kan tidigareläggas ett år om föräldrarna önskar det, men även skjutas upp ett år ifall det föreligger särskilda skäl för det⁴⁰. Skollagen medger med andra ord en viss flexibilitet, speciellt i fråga om när barnet skall börja i förskoleklass. Skollagen är i sitt nuvarande skick inte anpassningsbar vad det gäller höstterminen som tidpunkt för skolstart, däremot har riksdagen nyligen röstat för att skolstart även på vårterminen skall vara möjlig⁴¹.

4.2 Läroplanen, (Lpo 94)

Läroplanen från år 1994 formulerar sig angående undervisningens utformning så att;

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling⁴².

Det finns enligt oss inget som direkt och på ett konkret sätt talar för att skolstarten skall vara flexibel i läroplanen, däremot kan det tolkas som att lärandet bör vara det. Emellertid finns inget som talar emot en flexibel skolstart heller. Ingenstans kan vi finna att alla barn skall börja skolan vid samma tidpunkt för att det skulle finnas några pedagogiska skäl för det.

5. Samhällsdebatten

Det har skrivits relativt mycket om flexibel skolstart i pressen, att sammanfatta debatten är svårt, men vi har valt att presentera några röster från olika partipolitiska håll.

I de artiklar om flexibel skolstart som vi studerat/delgivits, handlar merparten om de kommuner som driver frågan vilket medför att flertalet uttalar sig positivt i pressen, då det är de som bildat opinion emot det nuvarande systemet. Vi har försökt lyfta fram några av de få kritiska röster som uttryckt sig i media. Detta på grund av att vi anser att det intressanta är argumenten som framförs och inte kvantiteten redovisade röster. I en tolkning av debatten har vi uppmärksammat flertalet teman/områden (kursiverade i texten), dessa framförda argument och åsikter finner vi ger en helhetsbild av debattens röster.

Elevens *uppnåelse av målen* samt dess *behov* skall prioriteras i verksamheten då vi vet att barn är olika och lär sig där av på olika sätt. Ibrahim Baylan⁴³ (s) och Mikaela Valtersson⁴⁴ (mp) uttrycker specifikt denna differentierade individuella utvecklingsprocess som en förbättrad förutsättning för verksamheten. Barn som är födda sent på året samt nyinvandrade barn är en grupp som kan vara aktuella för en senare skolstart. Baylan (s)

⁴⁰ Skollagen, 3 kap §7, §8

⁴¹ Våren 2006, 2005/06:UbU14

⁴² Lpo 94, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*, Utbildningsdepartementet. Västerås: CE Fritzes AB, 1998

⁴³ Dåvarande skolminister. Björn Malmström, *Baylan vill ha friare skolstart*. Svenska Dagbladet, 2005-08-17

⁴⁴ Riksdagsledamot. Malmström, B., *Baylan vill ha friare skolstart*

beskriver sig vara positiv till en initial flexibilitet i skolplikten (han föreslår ett spann mellan barns sjätte levnadsår till deras åttonde för den första skolstarten).

Maria Stockhaus⁴⁵ (m), ordförande i barn och ungdomsnämnden i Sollentuna, framhåller att det viktigaste är att eleverna når målen, vilket hon anser att detta förslag i högre grad kan resultera i. Moderaternas Lars-Inge Stomberg⁴⁶ beskriver hur den individuella utvecklingsplanen (IUP) redan gör att eleverna skall befinna sig på sin egen nivå. Den flexibla skolstarten kan tolkas bli en förlängning av detta lärande. Stomberg (m) uttalade sig även tidigare i frågan:

Det innebär att elever som har det lätt för sig ska få möjlighet att flyga högt eller flyga fort, medan elever som har det tungt ska få den hjälp de behöver. Är vi krassa är det så idag att det är medeleven som får nyttan utav skolan⁴⁷.

Sten Tolgfors⁴⁸ (m) menar att regeringen är fixerad vid en överordning av systemet samt enhetlighet prioriterat på bekostnad av individens behov.

Konsekvensen som kan besannas med ett flexibelt lärande samt genom en formativ bedömningsprocess⁴⁹ är att utbildningens process och mål blir densamma både för eleven och för pedagogerna. Detta kräver dock en stor omstrukturering av dagens skolsystem, det positiva är att vi, lärarstudenter redan har denna grundsyn och attityd med oss från lärarutbildningen. Kompetensen finns i gryende skede, nu fattas endast utrymmet för den i arbetslivet.

Övergångarna inom skolformerna är ett annat ämne som hett behandlas parallellt med det framförda förslaget. Lena Hallengren⁵⁰ (s) menar att det skall vara en mjuk övergång mellan förskolan och skolan, vilket förskoleklassen kan ge i dess nuvarande form. Jan Björklund (fp), nuvarande skolminister, kan tänka sig en halvårsflexibel skolstart mot förutsättningen att man löst övergången mellan grundskola och gymnasium. Även Skolverket uppmärksammar det i deras avrådan till förslaget. Däremot uttrycker ingen annan i debatten detta vara något problem.

Följden av en ny form av skolstart skulle medföra en gränslös övergång mellan skolformerna vilket resulterar i att eleven ensam flyttas mellan nivågrupperingarna i skolan. Det är tänkt att varje elev skall ha en hemvistgrupp där man har sin sociala trygghet, konsekvensen blir således att hemvistelsegruppen inte följs åt lika statistiskt genom skolgången som en åldershomogen klass.

Konsekvensen av en successiv skolstart blir följaktligen att eleven rör sig i singular mellan skolformerna, vilket kan tolkas motverka detta förespråkade arbetssätt. Det bör

⁴⁵ Ordförande i barn- och ungdomsnämnden i Sollentuna. Malmström, B., *Krav att skolstart ska bli flexibla*. Svenska Dagbladet, 2007-03-21

⁴⁶ Ordförande i barn- och ungdomsnämnden i Partille.

⁴⁷ Bengt Hansell, *Regeringen misstänks förhåla skolreform*. Dagens Eko. www.sr.se 2006-05-21

⁴⁸ Malmström, B., *Baylan vill ha friare skolstart*

⁴⁹ Lars Lindström, *Pedagogisk bedömning – Om att dokumentera, bedöma och utveckla kunskap*. Lars Lindström och Viveca Lindberg, red., inledning. Stockholm: HLS förlag, 2006

⁵⁰ Dåvarande förskoleminister

dock uppmärksammas att den successiva skolstarten samt det flexibla lärandet snarare möjliggör mer arbete i grupp genom till exempel fler projekt och temaarbeten med nivåanpassning. Dessutom tillkommer möjligheten att träffa fler människor och på så vis bygga en bredare och starkare vänskapskrets. Många elever kommer fortfarande att spendera flera år inom samma hemvistgrupp då uppflyttning mellan skolformerna inte kommer att ske dagligen.

Intresset för en förändrad skolstart ifrågasätts i Skolverkets nekande vilket i vår tolkning, Lena Hallengren (s) lyfter fram och tar stöd av i hennes eget avslag av förslaget. Sten Tolgfors (m) mottalar dock detta och säger;

Vad finns det för motiv att stoppa något som efterfrågas⁵¹?

Flexibiliteten idag är ytterligare ett argument Lena Hallengren⁵² (s) framför då hon inte ser en successiv skolstart som särskilt flexibel, utan att det är förskoleklassen som bör användas mer flexibelt. Hon anser att det redan idag finns tillräckligt med flexibilitet i skolan och att man bör se till den först innan man öppnar upp för mer. I respons till Jan Björklunds (fp) uttalande om förslagets ”flummighet” uttrycker sig Stomberg (m);

Om man har tänkt igenom hur det ska fungera och har en plan för det som vi faktiskt har, då tror jag absolut inte det. Jag ser inget konstigt i det här. Vi arbetar redan nu med en flexibel läroplan för att nå skolans mål⁵³.

I skollagen finns idag en viss möjlighet till en årsflexibel skolstart, vilket framgår i stycket om skollagen⁵⁴.

Föräldrars påverkan på barnens skolstart kan se ur två perspektiv. I debatten framkommer två sidor av möjligheten till påverkan. Enligt vår studie formulerar Hallengren (s) sig skeptisk till mera huvudbry för föräldrarna medan dåvarande skolminister Baylan (s) ställer sig positiv till en utvecklad föräldrapåverkan.

Det är bra att föräldrarna får möjlighet att göra den bedömningen. Ingen känner barnen lika bra som föräldrarna⁵⁵.

Följderna av en starkare föräldrapåverkan är svår att sia om, men flera svårigheter kan uppkomma. Riskerna är något som vi, samt flertalet verksamheter i försökskommunerna, anser kan överkommas med hjälp av kompetenta pedagoger som i samspel mellan skolformerna öppnar för dialog parterna emellan. Med hjälp av denna dialog kan barn som antingen hålls tillbaka kontra barn som pressas för hårt få den skolgång som de behöver.

Barn som är födda sent på året alternativt *mognar* tidigare eller senare än många andra elever, kan gynnas av den flexibla skolstarten enligt Baylan (s)⁵⁶. ”Mognad” är ett ord som även Sveriges Kommuner och landsting använde sig av i starten av arbetet och används fortfarande av vissa i uttalanden om skolstarten, detta ord har dock Sveriges Kommuner

⁵¹ Malmström, B., *Baylan vill ha friare skolstart*

⁵² Malmström, B., *Baylan vill ha friare skolstart*

⁵³ Pardis Mehdizadegan, *Kommuner vill ha flexibel skolstart*. Göteborgsposten, 2007-03-21

⁵⁴ Se sida 9

⁵⁵ Malmström, B., *Baylan vill ha friare skolstart*

⁵⁶ Malmström, B., *Baylan vill ha friare skolstart*

och landsting ersatt med ”bäst lämpad/lämpligast”. Det kan vara en följd av att ”mognad” lätt tolkas vara konservativt och bakåtsträvande och kan eventuellt kopplas samman med skolmognadsprov vilket förslaget *inte* förespråkar. I våra enkäter framkommer dock ett förslag på ett framtagande av tester/prov för att underlätta ett avgörande gällande skolstarten, det är ingen officiell hållning utan ett uttryck för en av våra respondenters personliga åsikt.

I den mediala debatten redogör Tolgfors⁵⁷(m) att grundprincipen för skolstarten måste vara att eleven startar när den är redo. Mats Fält⁵⁸ (m) representerar en annan vinkling och hänvisar till Nya Zeeland där eleverna börjar skolan på sin femårsdag, vilket där fungerar bra. Det tillvägagångssättet underlättar avgörandet för *när* eleven skall börja men tillgodoser fortfarande inte det fulla flexibla lärandet och den successiva skolstarten som SKL föreslår. Anders Knappe (m), tillträdande ordförande för SKL, yttrar sig angående förslaget på följande vis;

Ju mer flexibilitet vi kan skapa, desto bättre är det. Inget barn är betjänt av att befinna sig i en skolform som han eller hon redan har växt ur⁵⁹.

Om förslaget inte är tillräckligt tydligt på *hur* skolstarten skall gå till kan det resultera i svårigheter i avgörandet för när eleven skall påbörja sin skolgång.

Organisatorisk anpassad verksamhet är ett måste för en flexiblare skolgång. Detta upplevs många gånger vara en av de största svårigheterna med en ny form av skolstart. Att det är skolan som skall anpassa sig efter eleverna och inte tvärtom används som argument både för och emot förslaget.

I tolkning av Hallengrens (s) uttalande framkommer att ett avslag av förslaget, enligt henne, är till gagn för skolformernas pedagoger då det är ett erkännande av pedagogernas kompetens att möta eleverna individuellt⁶⁰. Medan andra beskriver att en större flexibilitet kan ge ett bättre individuellt bemötande. Jan Björklund (fp) påstår sig förstå tanken bakom förslaget men hävdar att det våldsamt rör till i undervisningen samt att det enligt honom, blir omöjligt att bedriva en samlad undervisning⁶¹. Detta är dock anledningen till att förslaget uppkommit, då en samlad undervisning endast är riktad till fåtalet elever (på grund av elevernas olika lärtakt och lärtid gynnas endast de elever som befinner sig på den nivå pedagogen *tror* majoriteten behärskar). Detta redogör Ingrid Westlund för då hon talar om den nuvarande skolans ”garanterade undervisningstid” samt en framtidens skola där man talar om en ”garanterad lärandetid”⁶².

Den starka *tradition* som på många sätt styr dagens skola är sakta på väg att arbetas bort. De korta lektionspassen som utformades efter munkarnas bönestunder på tolvhundralet är först under senare år på väg att omstruktureras och ifrågasättas. Sjuåringens skolstart bestämdes under artonhundralet och formades efter dåvarande faktorer och skolåret är strukturerat efter bondesamhällets skördeår. Ingrid Norberg (s) ifrågasätter om dessa starka

⁵⁷ Malmström, B., *Baylan vill ha friare skolstart*

⁵⁸ Per Vallgård, *Åtta kommuner vill ha fri skolstart*. TT, 2007-03-21

⁵⁹ Malmström, B., *Krav att skolstart ska bli flexiblare*. Svenska Dagbladet, 2005-03-21

⁶⁰ Malmström, B., *Baylan vill ha friare skolstart*

⁶¹ Mehdizadegan, P., *Kommuner vill ha flexibel skolstart*

⁶² Westlund, I., 1998

traditioner är aktuella och adekvata i dagens samhälle⁶³. Detta framkommer ytterligare i våra enkäter där frågan ställs huruvida potatissskörden påverkan på skolåret verkligen är aktuell år 2007.

Ett väntat resultat av en successiv skolstart är en tydligare frångång från den starkt traditionsbundna skolan. Problematik kan uppstå då arbetslivet efterfrågar kompetenser som inte finns utbildade och i ett långt perspektiv kan det medföra en bakåtgång i samhällsutvecklingen.

5.1 Framförd kritik från Skolverket

Skolverket utredde frågan om flexibel skolstart efter att ansökan från SKL och de intresserade kommunerna kommit till regeringen. Utredningen ställde sig kritisk till förslaget och avrådde regeringen att initiera försöksverksamhet. Det huvudsakliga skälet var att gymnasieskolan enbart har intagning på höstterminen, vilket skulle kunna innebära ett glapp mellan grundskolan och gymnasiet. Denna övergång var enligt skolverket inte tillräckligt utredd. Redan idag finns det en paragraf i skollagen som ger utrymme för att sluta grundskolan tidigare, detta om barnet slutför sista årskursen tillfredställande tidigare än vårterminen i nionde klass, eller genom en särskild prövning⁶⁴.

Frågan vi ställer oss är om detta lagliga utrymme någonsin används, om föräldrar är informerade, samt hur övergången till gymnasiet skulle kunna se ut.

Skolverket lade även fokus på att den flexibilitet som skollagen idag medger, inte nyttjas i någon avsevärd utsträckning, samt att det inte är föräldrar och pedagoger utan skolpolitiker och skoladministratörer som driver frågan.

Något som skolverket anser kan öka i reell flexibilitet är tidpunkten för start i förskoleklass. Här finns inget krav på höstterminsstart enligt lagen, samt att då förskoleklassen ej täcks av skolplikten. Barnen har alltså redan nu möjlighet att börja successivt under året utan att ändra för mycket i nuvarande regelverk. Genom att låta elever börja förskoleklassen successivt jämnas belastningen ut under året på så väl barnomsorg, förskoleklass samt fritidshem⁶⁵, vilket underlättar pedagogernas arbete under terminerna.

6. Litteraturstudie - Tidigare forskning

Sveriges Kommuner och Landsting använder sig av Ingrid Westlunds forskning om tidsanvändningen i skolan för att styrka den vetenskapliga grunden för en flexibel skolstart⁶⁶. I och med detta görs forskningen relevant för vår undersökning (även då den inte behandlar den flexibla skolstarten specifikt).

Westlund problematiserar i sin bok den för givet tagna tiden i skolan. Hon belyser även skoldebatten kring en omorganisation av lärandet. I boken *Elevernas tid och skolans tid presenterar* Westlunds resultat från avhandlingen *Skolbarn av sin tid. Skolbarns*

⁶³ Malmström, B., *Krav att skolstart ska bli flexibla*

⁶⁴ Skollagen, 3 kap, §10

⁶⁵ Skolverket, Åström, L., 2004-04-14

⁶⁶ Bergström, J. H. och M. Söderberg, 2006-05-11

*upplevelser av tid*⁶⁷. Hon riktar sig till de berörda yrkeskategorier, som utifrån tanken att scheman, årskurser, ämnesindelningar och så vidare, endast är en social konstruktion funderar kring hur lärande kan organiseras.

Boken ifrågasätter timplanernas funktion⁶⁸ och skolans ”tidstyrning”⁶⁹ då Westlunds resultat tyder på ett skolsystem som till största delen är styrt av gamla traditioner samt lärarnas arbetsscheman⁷⁰, precis som även John Dewey anmärkte redan i slutet av 1800-talet⁷¹.

I hennes fortsatta resonemang som visar på hur vissa elever har ett försprång in i skolans värld på grund av en förförståelse för skolvärldens tidsregler⁷², kan Deweys tankar om tillvarantagandet av elevens erfarenheter från hemmet appliceras⁷³. I och med förförståelse och kunskap om elevens erfarenheter och intressen kan läraren skapa en grund för elevens lärande.

Westlund efterfrågar i ”deweyansk” anda ett skolsystem där skolan är anpassad efter eleverna och inte tvärtom. I ett avsnitt beskrivs hur elever under korta arbetspass och med snabba ämnesbyten tvingas att koppla på och av koncentrationen och kreativiteten samtidigt som spontanitet och infall hämmas av den hårda tidsstyrningen⁷⁴. Skoldagen blir tidsorienterad istället för uppgiftsorienterad⁷⁵, detta framhävs med ett citat från en pedagog som upplever att pedagogiken styrs av tiderna och inte vice versa⁷⁶. Scheman för skolämnen beskrivs mätas i kvantitativa mått, där tid och plats anges för aktivitetens genomförande. Även på förskolor styrs vardagen utifrån klocktiden och inte av barnens behov, de vardagliga bestyren kommer emellan, det är viktigt att planera sin tid och använda den effektivt. Barnen lär sig vänta, passa tider och utföra vissa aktiviteter på bestämda tidslag.

Westlund resonerar om elevers rätt till egen tid med referenser till både Rousseau⁷⁷ och Korczak⁷⁸. Från Rousseau⁷⁹ förmedlar hon även tanken om att barn måste få utvecklas i sin egen takt då alla har sin egen ”inlärnings- och utvecklingsrytm”⁸⁰.

⁶⁷ Westlund, I., 1998

⁶⁸ Ibid, Kapitel 11

⁶⁹ Ibid, s. 82

⁷⁰ Ibid, s. 97

⁷¹ Dewey, J., 2004

⁷² ”Den dolda läroplanen”, Westlund, I., 1998, s. 47

⁷³ Dewey, J., 2004

⁷⁴ Westlund, I., 1998, s. 135, 138

⁷⁵ Ibid, s. 99, med referens till Thompson, 1967

⁷⁶ Ibid, Kapitel 11

⁷⁷ Ibid, med referens till Rousseau, 1762/1977

⁷⁸ Ibid, med referens till Korczak, 1992

⁷⁹ Ibid, med referens till Rousseau, 1762/1977

⁸⁰ Ibid, s. 51

I texten presenteras ett ifrågasättande av organisationens vikt av timplanens utformning i förhållande till dess innehåll.

Varför är organisationen av timplanens minuter viktigare än själva innehållet, när man har anledning att tro att kvantiteten tid på schemat inte är samma som tiden kvalitet? Fyrtio minuter svenska på schemat är inte detsamma som fyrtio minuter svenska för eleven⁸¹.

Westlund delar in tiden i olika sorters tid utifrån ett elevperspektiv. Barnen beskriver hur tiden går långsamt då aktiviteterna anses vara meningslösa eller icke självvalda. Detta förklarar författaren vara beroende på huruvida kvalitén på aktiviteten upplevs som hög eller ej. I detta resonemang formulerar Dewey hur pedagogen som medlem i gruppen och med sin medvetenhet om elevernas erfarenheter (förkunskaper) kan finna ett lämpligt arbetssätt och ge mening till lärostoffet⁸². På så vis kan den uppfattande meningslösa aktiviteten motverkas och omintetgöras.

I forskningen formuleras hur tiden har setts som ett instrument för kontroll, koordinering och makt samt återigen läggs tyngdpunkten på att det som styr är *tiden* och inte *uppgiften*⁸³.

I den femte delen av boken förmodas att timplanerna snarare svarar till ”administrativa och ekonomiska intressen” än till elevernas intressen. Vikten borde ligga på elevens lärandetimmarna i hemmet eller i skolan och inte på pedagogens timmar⁸⁴ skriver Westlund under överskriften *Garanterad undervisningstid är en falsk trygghet*.

Med fotnot till Skolkommitténs förslag *Skolfrågor – om en skola i en ny tid* skriver hon;

Att lämna ämnesindelningen innebär en stor förändring, och synen på lärandet kommer i fokus. De skolor som nappar på erbjudandet om att lämna timplanen kommer att behöva mycket tid för att diskutera både pedagogik och metodik⁸⁵.

För att möjliggöra en målstyrning av skolan krävs det att man frångår den fasta timplanen och med en fastställd årsarbetstid ökar friheten för att organisera lärandet för eleverna, dessutom uppstår mer flexibilitet för skolorna⁸⁶.

I sin undersökning från 1996 skiljer Westlund mellan ”garanterad undervisningstid” och ”garanterad lärandetid” och hon ifrågasätter om inte den ”garanterade lärandetiden” skall vara den prioriterade. Hon citerar Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund och Svenska Kommunförbundets skrift *En satsning till tvåtusen* från 1996 där det lyfts fram att de nya kraven på skolan leder till större möjligheter för att bilda en mer flexibel arbetsorganisation som gagnar elevernas lärande.

Fördelar med en större flexibilitet i skolan presenteras i studien och för att undgå tidspress samt stressmoment nämns bland annat; att det är bra att schemat inte är styrande. Det ger större utrymme för spontanitet samt verksamheten hamnar i fokus och inte tiderna

⁸¹ Ibid, s. 51

⁸² Dewey, J., 2004

⁸³ Westlund, I., 1998, s. 131

⁸⁴ Ibid, s. 132

⁸⁵ Ibid, s. 137

⁸⁶ Ibid, s. 144

vilket ger en större helhet för eleverna⁸⁷.

Denna helhet uppmärksammas av både Bo Hedman och John Dewey⁸⁸. Hedman skriver med jämförelse till Dewey hur personal kan samarbeta i arbetslag och på sådant vis skapa en samverkan mellan de olika kompetenserna, vilket skulle verka för en bättre helhetssyn för barnets bästa⁸⁹.

I Westlunds sista kapitel ställs frågan om ”skolan som ett kunskapscentrum” kan bli realitet om skolan och dess lokaler står stängda och låsta under lov och kvällar, detta upplevs reflektera uppfattningen om att skolan inte är till för eleverna⁹⁰

Avslutningsvis framförs en stark tanke som troligtvis Dewey, med tanke på det meningsfulla lärandet, hade delat med Westlund då hon skriver syftandes på ett flexiblere skolår där elever kan lära när andan faller på, om så det är sommar eller ”lov”;

Innan vi talar om livslångt lärande kan vi ge eleverna chans till årslångt lärande eller åtminstone ett dagslångt meningsfullt lärande⁹¹.

Återigen speglas vikten av det meningsfulla lärostoffet som Dewey menar måste vara nära kopplat till dagens samhälle och dess utveckling⁹². Då omvärlden blir flexiblere och mer individualiserad bör således även skolan följa efter.

Efter kontakt med Ingrid Westlund blev vi sedan hänvisade till Bo Hedman vid Linköpings universitet som skrivit boken *Flexibel Skolstart*⁹³. Dock bör uppmärksammas att Hedman använder begreppet *flexibel skolstart* i en helt annan mening än den vi presenterar i denna undersökning⁹⁴. För att minimera eventuella missförstånd kring begreppets betydelse benämns här Hedmans flexibla skolstart som *årsflexibel*. Hedmans forskning blir relevant för undersökningen då den ger en insikt om att debatten kring en flexiblere övergång mellan skolformerna inte är ny, vilket även går att avläsa med ett vidare perspektiv i Nya Zeelands utbildningssystem⁹⁵.

Hedman behandlar i sin forskning de skeenden som ledde till reformen att föra in sexåringarna i skolan, förskoleklassen (dåvarande sexårsverksamheten).

Om man söker i databaser eller på Internet på ”flexibel skolstart” hamnar man oftast i just den reformen. Däri blir den årsflexibla skolstarten flexibel i och med att föräldrar kan välja

⁸⁷ Ibid, s. 144

⁸⁸ Dewey, J., (*My Pedagogic Creed*, 1972. *Early works of John Dewey, 1895-1898*. Volym 5, s.84-95) i *Individ, skola och samhälle. Utbildningsfilosofiska texter i urval av Sven Hartman, Ulf.P Lundgren & Ros Mari Hartman*. Falköping: Natur och Kultur, 1980

⁸⁹ Hedman, B., 1997

⁹⁰ Westlund, I., 1998, s. 158

⁹¹ Ibid, s. 160

⁹² Dewey, J., 2004

⁹³ Hedman, B., 1997

⁹⁴ Se Begreppsförklaring

⁹⁵ Ellmin, R. och B., 1997

när barnet skall börja förskoleklassen⁹⁶, dock är själva starten på terminen inte flexibel utan låst till höstterminen.

Syftet med Hedmans studie är att ge en historisk återblick på reformen om årsflexibel skolstart, så väl som belysa de argument och händelser som ledde fram till förslaget och beslutet i början av 1990-talet. I sin studie granskas de pedagogiska motiv som kan ha legat bakom regeringsbeslutet, dock behandlas de inte på djupet, då det mer redogörs för politiska ställningstaganden.

Han sammanfattar att motiven för beslutet angående årsflexibel skolstart hade delvis en förankring i den internationella debatten. Valfrihet ingick till stor del i den internationella diskursen såväl som den nationella. Det skedde en förskjutning från samhällsinriktning till individinriktning vad gällde hela den offentliga sektorn, där den enskildes valfrihet betonades.

Även ekonomiska skäl låg bakom beslutet av att integrera sexåringarna i skolan då samverkan mellan skola - förskola leder till ekonomiska vinster då man kan rationalisera samt effektivisera utan kvalitetsförsämringar.

Hedman hävdar att förslaget om den årsflexibla skolstarten inte var ett mål i sig utan ett sätt att förändra skolan. Genom att föra in sexåringarna i skolan skulle integrationen mellan förskolan, skolan och skolbarnomsorgen tvingas fram. Denna integration skulle ge såväl pedagogiska samt ekonomiska vinster för alla tre verksamheter⁹⁷. Reformen trädde i kraft och idag har vi en väl fungerande förskoleklassverksamhet i skolan.

7. Metod

När enkäten skulle konstrueras var vår frågeställning ännu inte helt fastställd. Detta, i kombination med att vi inledningsvis hade ett intresse för *allt* våra respondenter kunde bidra med till uppsatsen, gjorde att vi i enkäten har vissa frågor och svar som vi inte tar upp i resultatet. I början av vårt arbete hade vi med andra ord en vilja att ta reda på både attityder kring försöket samt hur de praktiskt har gått tillväga för att organisera sina verksamheter. Det sistnämnda är det vi tagit fasta på i vårt arbetes slutgiltiga utformande då dessa svar var de vi kunde använda oss av utifrån vår färdiga frågeställning.

Intresset med denna relativt kvalitativa undersökning är i första hand insikt snarare än en statistisk överblick. Syftet med empirin speglar dock till viss del en survey-undersökning, då den handlar om att skaffa information från ett antal personer om samma frågor. Syftet är inte enbart att *beskriva* utan även att *jämföra* och *sortera*, *kategorisera* svaren ur olika synvinklar. Med denna empiriska del erhålls svar på *vad*, *var*, *hur* och *när*. Vi är medvetna om att orsaksrelationer samt *varför*-frågor är svåra att göra gällande med denna enkätmetod⁹⁸. Denna metod är även ekonomiskt överkomlig och relativt effektiv. En

⁹⁶ Skollagen, 2007-03-20,

[http://rixlex.riksdagen.se/htbin/thw?%24%7BHTML%7D=SFST_DOK&%24%7BSHTML%7D=SFST_ERR&%24%7BBASE%7D=SFST&BET=1985%3A1100&%24%7BTRIPSHOW%7D=format%3DTHW]

⁹⁷ Hedman, B., 1997

⁹⁸ Judith Bell, *Introduktion till forskningsmetodik*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur, 2000

enkätmetod blir på många sätt kvantitativ men kan innehålla kvalitativa delar⁹⁹. Den nedan valda enkätformen fokuserar på respondentens åsikter vilket medför att resultatet blir kvalitativt, om så än med skriftliga svar.

I vårt presenterade resultat har vi plockat ut teman motsvarande det vi tolkat att respondenterna fann nödvändigt för ett flexibelt lärande/en flexibel skolstart. Tolkningen är baserad på att dessa teman var uppmärksammade av flertalet respondenter i de svar vi fick tillbaka angående hur de själva organiserat sina verksamheter, samt hur de anser att man måste förändra sin verksamhet för att uppnå ett flexibelt arbetsätt.

De principer vi använt oss av vid bearbetning av data bygger på en idé om en förtydligande tematisering. För att underlätta tolkningen av vår insamlade data använde vi oss av en innehållsanalys, detta för att kunna avgöra vilka/vilket svar som ständigt kom tillbaka, samt återkommande ordval och tankepresentationer. Vi gjorde på så sätt liknande termer och faktorer hos våra respondenter synliga för oss. I detta arbete synliggjordes även olikheterna då vissa termer och faktorer ”blev över” och endast nämndes en gång. För att på ett tydligt sätt presentera och bearbeta vår insamlade data har vi följt Judith Bells¹⁰⁰ rekommendationer om kategorisering/tematisering av återkommande teman för att sedan sammanställa och sammanfatta dessa till det nedan presenterade *resultatet* (rubrik 8.). Under bearbetningen har vi ständigt gått tillbaka till vår frågeställning och på så vis plockat ut de delar ur respondenternas svar som svarat mot frågeställningen.

I vår analys har vi utgått från dessa teman och försökt analysera dem både för sig och sedan i flertalet fall, i förhållande till varandra. Eftersom vårt arbete syftar till möjliga konsekvenser, har analysen utgått från just det.

7.1 Begränsningar

För att kunna fokusera till fullo på vårt valda område har vi valt att begränsa oss till att endast omfatta Sveriges försökskommuner och deras arbete på lokal-, samt till viss del kommunalnivå. I vår litteraturstudie har vi valt att begränsa oss till de senare årens arbete med *flexibel skolstart* från SKL´s sida samt vad den begränsade forskningen har uttryckt sedan början av 1990-talet. Detta har vi valt att göra på grund av att innan dess finner vi inte en tolkning av begreppet i Sverige som motsvarar SKL´s. ”Den flexibla skolstarten inkluderas i det *livslånga lärandet*. Då vi, i vår utbildning riktar oss mot skolans tidigare åldrar, har vi valt att fokusera på den första skolstarten.

För att kunna bearbeta materialet inom tidsramarna begränsade vi den tidigare forskningen till Sverige och svenska forskare. Detta kunde göras i och med att den förekomna forskningen i debatten samt i SKL´s material baseras till största del på svenska forskares information, bland annat Westlund¹⁰¹ och Hedman¹⁰².

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Westlund, I., 1998

¹⁰² Hedman, B., 1997

Tiden är den avgörande faktorn för undersökningens omfattning¹⁰³. Omfattningen av denna studie är relativt liten vilket medför att det inte återfinnes någon triangulering att tala om, då den empiriska delen består av endast *en* genomförd metod. Visst säkerhetsställande kan förekomma via ytterligare kontakt med respondenten¹⁰⁴ om det finnes en risk för feltolkning.

7.2a Urval för litteraturstudie, samhällsdebatt samt referenser

Urvalet för den totala undersökningen har skett genom sökning i databaser¹⁰⁵ med grundsökorden; flexibel skolstart, flexibelt lärande, flexibel skolgång. Därefter utgick vi från dagspress och SKL's delgivna artiklar från deras bevakning av den mediala debatten under årens arbete för en flexiblare skolstart. Vi är medvetna om det faktum att det kan uppfattas som en mindre tillförlitlig källa att använda sig av SKL's delgivna artiklar, dock anser vi efter en genomgång av dem, att de innehåller en objektiv samling av den mediala debatten. Efter egna genomförda sökningar på dagspressens hemsidor, fann vi själva samma material.

Under insamlandet av relevant material gjordes flertalet besök på flera av Stockholms bibliotek där vi manuellt genomgick bibliotekets böcker rörande skolan och skolutvecklingsfrågor. Då den flexibla skolstarten är nära sammankopplad med förslaget om en slopad timplan, IUP:n samt åldersblandade skolklasser så utvidgades vårt insamlande, men på grund av vår frågeställning har vi begränsat oss till att presentera de informanter vi finner vara relevanta. Tanken som styrte vår urval har varit att materialet skall behandla det valda området och frågeställningen. Den tidigare forskningen är begränsad till svenska forskares texter rörande vår frågeställning vilket kan medföra en viss avsmalning och eventuellt en viss färgning i forskningen. Urval för kompletterande referenser i texten så som bland annat Bronfenbrenner, Vygotskij, Gardner, Håkansson har gjorts med hjälp av studentlitteratur som ingått i vår utbildning på Lärarhögskolan samt Södertörns högskola mellan åren 2004-2007. Varför vi har valt just dessa beror på att vi under arbetets gång funnit delar i förslaget om en flexibel skolstart som har kunnat diskuteras, understyckts och/eller argumenterats med hjälp av valda referenser. I samtal kring undersökningens utformande kom vi fram till att ett teoretiskt belysande perspektiv skulle vara givande i behandlandet av den flexibla skolstarten. I samband med det valde vi John Dewey då vi finner att han har mycket att tillföra i en belysning av vår frågeställning. Han diskuterar i mångt och mycket om skolans utveckling mot en mer elevanpassad skola som tillgodoser och tar tillvara på elevens erfarenheter. Deweys texter använder vi som kompletterande glasögon för tolkning av den insamlade datan.

¹⁰³ Bell, J., 2000

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Internet (www.google.com, www.svt.se, www.aftonbladet.se, www.dn.se, www.svd.se, www.sr.se, www.adlibris.se, www.bokus.se, www.bibliotek.se), biblioteksdatabaser på Stockholms stadsbibliotek, Lärarhögskolan i Stockholms bibliotek, Sundbybergs bibliotek, Solna bibliotek, Libris.

7.2b Urval för enkätundersökningen

Det första urvalet för undersökningen grundade sig på de kommuner i Sverige som driver frågan i politisk sak. Därefter fångade försöksverksamheterna vårt intresse.

Urvalet har grundats på de kontakter som SKL delgavs oss vid de inledande informella intervjuerna. Deltagandet på SKL's konferens *Flexibel skolstart – flexibel skolgång* den nittonde april år 2007 medförde en utvidgning av urvalsramen¹⁰⁶ då fler försöksverksamheter var intresserade av att delta i enkätundersökningen. Urvalet valdes med tanke på det pedagogiska perspektiv som vi önskar belysa i och med denna uppsats. Enkäten har skickats till kommunpolitiker, skolchefer, rektorer samt pedagoger som är verksamma med den flexibla skolstarten. Skövde, Sollentuna, Malmö och Luleå har försöksverksamheter, vilket har medfört att de skapar den fundamentala basen för enkätresultatet.

I relation till större surveyundersökningar är denna i mindre skala, vilket kan leda till en större osäkerhet kring resultatet¹⁰⁷. Antalet medverkande är dock representativt för antalet engagerade i frågan vilket kan motverka ovan stående argument. Till viss del bör belysas att ett visst urval har skett genom självselektion¹⁰⁸ dock är det i de fallen rektor, skolchef eller kommunpolitiker erbjudit att vidarebefodra enkäten till anställda pedagoger.

I åtanke bör finnas det faktum att enkäten skickats ut till personer som förmodas vara positivt inställda i frågan då fokus ligger på *hur* man kan organisera flexibel skolstart, samt *hur* de möjliggjort det.

7.3 Bortfall

Av tjugo stycken utskickade enkäter, erhöles femton stycken svar. Vi har försökt att minimera bortfallet genom att skicka ut påminnelser under svarstiden, men trots det samt det stora visade intresset från de tillfrågade, fick vi inte svar från samtliga. Anledningen till bortfallet är för oss ovisst, men eftersom vi vet att respondenterna i de flesta fall har mycket att göra, tolkar vi bortfallet till största del som ett resultat av tidsbrist

7.4 Reabilitet och validitet

Den information vi kan avläsa från enkäterna är på grund av urvalets relativt lilla respondentgrupp, naturligtvis färgad, på sådant vis att det endast är en mindre grupp individer verksamma inom undersökningens område. Vissa frågor undersöker respondenternas åsikter/upplevelser, det finns i dessa fall mycket som kan påverka respondentens svarsutfall. Olika möjliga och okontrollerbara/oförutsägbara faktorer påverkar respondenten vid tillfället av ifyllandet. Det kan leda till en viss typ av formulering som kanske inte skulle ha blivit vald vid ett annat tillfälle och kanske då formulerats helt annorlunda (eller om det hade varit någon annan som frågat och så vidare). Andra frågor syftar mer till att undersöka hur de praktiskt arbetar, dessa svar torde vara tämligen ofärgade av personliga åsikter, men det är inget vi de facto kan garantera. Vi kan

¹⁰⁶ MagneHolme, Idar och Bernt Krohn Solvang, *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur, 1997

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Ibid.

troligtvis aldrig få samma svar om vi gör om enkäten om ett år eftersom det är den subjektiva, här och nu- upplevelsen/attityden som synliggörs.

Tillförlitligheten till vår insamlade data gällande för hela uppsatsen anser vi vara stark då vi från första början utgått och undersökt kring SKL´s förslag. I ett vidare arbete kan flera forskare och tolkningar bearbetas i frågan om den flexibla skolstarten, dock var vår intention endast att belysa SKL´s formulering av förslaget samt det pågående arbetet i försökskommunerna utifrån SKL´s förslag.

Validiteten är något som vi ständigt, under arbetets gång, återkommit till. Vi finner att enkäten svarar mot undersökningens frågeställning till den grad att vi kan dra slutsatser och se till de konsekvenser som vi i syftet menar att göra. Med samma förutsättningar hade vi troligtvis fått överensstämmande resultat om vi gjort om undersökningen i dagens läge, mot förutsättningen att de deltagande inte radikalt förändrat åsikt eller attityd¹⁰⁹.

7.5 Etiska aspekter

Vi har tagit del av de forskningsetiska principerna och behandlar insamlat material därefter¹¹⁰. Av medföljande e-postmeddelande till enkätutskicket framgår att medverkan är frivillig samt vårt syfte med undersökningen, vilket svarar mot *informationskravet*. De medverkande har gett sitt samtycke genom att svara ja på vår förfrågan om medverkan. Enligt *konfidentialitetskravet* har vi bearbetat materialet efter individens egen önskan, det vill säga, de som ville vara anonyma är det. Med hänsyn till våra respondenter samt *nyttjandekravet* delger vi ej några personuppgifter eller något som skulle kunna användas för identifiering av respondenterna. Dessa uppgifter kommer att förstöras i och med denna uppsats publicering. Samtliga deltaganden kommer vid intresse att få ta del av uppsatsen¹¹¹.

7.6 Datainsamlande

Under samtal med utredare på SKL erhöles relevant materiel och historik för att skapa en helhetsuppfattning om hur frågan väcktes, samt dess utveckling och resa mellan SKL, kommunerna och den rikspolitiska nivån.

En stor del av debatten kring frågan har förts via media, vilket har medfört en datainsamling av debattartiklar, artiklar och radioprogram. Därefter genomfördes en datainsamling av den tidigare forskningen via databaser, Internet, och bibliotek. För att undersöka all relevant information i ämnet samt bekräfta den, har berörda utredare och forskare tillfrågats angående deras referenser och kommentarer på den flexibla skolstarten.

I arbetet med att belysa försökskommunernas verksamhet med realisering av den flexibla skolstarten valdes utskickandet av en enkät som tillvägagångssätt. Detta på grund av försökskommunernas geografiska placering samt det faktum att ett sådant arbetssätt skulle komma att kräva en betydligt längre undersökningsperiod och större ekonomisk rörlighet.

Beroende på de begränsande hjälpmedel som tillhandahålls (bland annat, ingen möjlighet att spela in intervjuer på telefon) sker arbetet smidigast med hjälp av Internet och e-

¹⁰⁹ Bell, J., 2000

¹¹⁰ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab, 1990

¹¹¹ Ibid.

postkontakt. Då önskan var att möjliggöra en mer förklarande, återgivande och åsiktsbaserad enkät valdes en öppen form.

Som mall för skapandet av den öppna enkäten bearbetades Bengt-Erik Anderssons bok *Som man frågar får man svar*¹¹².

Intresset för undersökningen ligger på inte förbestämda svar utan på den subjektiva upplevelsen, vilket denna form av enkät ger utrymme för¹¹³. Dock innebär detta att de skrivna svaren kan visa sig vara svårtolkade¹¹⁴. Detta kan förhindras då fördelen med undersökningens e-postkontakt är att denna kan klargöra eventuella frågetecken med hjälp av ytterligare en kontakt. Då det som synliggörs i denna enkätform är en persons subjektiva upplevelse/tolkning/åsiikt¹¹⁵, finns det möjlighet att vara anonym. Enkäterna kommer efter undersökningens avslut att förstöras¹¹⁶. Undersökningens enkäter utformades med ett inledande och förklarande följebrev där syftet med undersökningen, en kortare presentation av oss undersökare, samt instruktioner för ifyllandet beskrevs¹¹⁷. Personen i fråga fick först svara på enklare frågor så som namn, yrke och om de är verksamma på lokal- eller kommunalnivå. Därefter följde de öppna frågorna där personen fick svara på frågor kring verksamheten, egna upplevelser, åsikter och så vidare¹¹⁸.

7.7 Metoddiskussion

En nackdel med att använda sig av enkät, till skillnad från t ex intervju, blir frånvaron av följdfrågor. Även om vi haft möjlighet att via e-post be våra respondenter att utveckla eventuella svar så försvinner den spontana dialogen. En annan fara med skriftliga frågor, blir risken för missförstånd. Om respondenten inte uppfattat frågan enligt vår ursprungliga tanke, kan resultatet bli missvisande. En tredje aspekt är att det är helt upp till respondenten hur ingående den väljer att svara på varje fråga, det i kombinationen med följdfrågedilemmat, kan innebära att svaren får en ytlig karaktär vilket kan orsaka brist på djup i vårt resultat.

Alla dessa svårigheter till trots, är vi nöjda med det utfall vi fått. Majoriteten av våra respondenter har svarat i linje med våra intentioner vilket lett till att vi haft stor nytta av resultatet.

¹¹² Bengt-Erik Andersson, *Som man frågar får man svar - en introduktion i intervju- och enkätteknik*. Stockholm: Prisma, 2001

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Vetenskapsrådet, 1990

¹¹⁷ Andersson, B-E., 2001

¹¹⁸ Se Bilaga 1

8. Resultat - Enkät

Även om lagen ännu inte tillåter en fullt flexibel skolstart har försökskommunerna påbörjat ett arbetssätt där man redan idag anpassat organisationen för ett flexibelt lärande. För att få svar på frågor av mer praktisk natur valde vi att via en enkät ställa diverse öppna frågor till personer i dessa kommuner. Det vi kommer att behandla är femton stycken svarsenkäter, där pedagoger, rektorer samt politiker finns representerade. Underlaget är relativt litet, men det är och andra sidan mängden personer som arbetar utifrån ett flexibelt lärande (i vårt arbetes mening) också. Tilläggas bör, att för att beskriva hur en skola arbetar rent praktiskt, behövs inte så många röster och vi kommer inte att fördjupa oss i attityder, utan just det praktiska tillvägagångssättet de arbetar utifrån. Vi har valt att plocka ut ett antal återkommande teman (dessa är kursiverade) ur de svar vi fått angående ett organiserande av flexibelt lärande samt flexibel skolstart.

Åldersintegrering är ett krav om man ska utgå från hur försökskommunerna arbetar eller ser att man bör arbeta för att uppnå ett så flexibelt lärande som möjligt. Enligt de tillfrågade måste man frångå den klassiska åldershomogena elevindelningen. De tillfrågade berättar om att de arbetar med åldersspann ungefärligt från år F-3 samt 3-6. Att dela i eleverna efter ålder blir enligt respondenterna bland det första man måste ändra på:

"Det finns många strukturer som måste bytas ut mot andra tex.

Klass = grupp eller hemvist

Ålder som sorteringsgrund måste bli underordnad elevens förmågor och lust.

Organisationen i "rena" (åldershomogena klasser) klasser måste förändras."¹¹⁹

Genom att förändra den klassiska strukturen med åldershomogena grupper, förändras även synen på "medeleven" som norm. Som det är idag, med nuvarande organisation, flyttas barn upp en klass alternativt hålls tillbaka i de fall eleven skiljer sig för mycket från normen. Framförallt att hålla en elev tillbaka kan i många fall peka ut den enskilde eleven på ett negativt sätt. Detta motverkas i en grupp där eleverna inte är indelade efter ålder:

"Begrepp som att "gå om" "hoppa över en klass" försvinner. Även begreppet "klass" som är så starkt förknippat med ålder är på tillbakagång/.../ Att utgå från barnets intresse, behov och förutsättningar. Man skulle också kunna uttrycka det "att utgå från det kompetenta barnet". Barnens behov av att jämföra sig med varandra (Hur långt har du hunnit? Jag är först/sist i matematik) minskar med större flexibilitet. Även föräldrarnas oro och press på barnen minskar och skolan får en större möjlighet att hjälpa alla elever att nå skolans mål."¹²⁰

¹¹⁹ Rektor, Luleå

¹²⁰ Rektor, Luleå

Vad är det egentligen som talar för att alla barn, eller människor generellt, skulle ha samma behov enbart för att de är födda samma år? Att dela in elever efter detta enda kriterium, går inte väl ihop med en skola fokuserad på den enskilde elevens situation. Detta synsätt delar vi med våra respondenter.

"I vårt arbetssätt ser vi till barnens behov, inte till ålder."¹²¹

Nivågruppering, går hand i hand med åldersintegreringen som uppmärksammas ovan. Istället för att dela in elever efter deras ålder, skapar man grupper med hänsyn till elevens kunskapsnivå. Detta möjliggör också att en elev kan ligga på en viss nivå i ett ämne, men en annan nivå i något annat ämne. Respondenterna har anammat detta arbetssätt:

"Redan innan hade vi påbörjat arbetet med mentorsgrupper där barnen är åldersblandade. Vi hade även frångått klasser, vilket resulterade att barnen redan var indelade i nivågrupperingar. Det dagliga arbetet bedrivs även i verkstäder utifrån den kunskapsnivå barnen befinner sig på. Detta gör att det är lättare att möta barnens behov och gör att det kan bli en mjuk övergång."¹²²

Undervisningen bör utgå från elevens behov, intresse samt erfarenhet. Att skapa grupper baserade utifrån dessa förutsättningar, är enligt respondenterna det mest lämpade sättet att åstadkomma en undervisning med individen i fokus.

"Vi försöker hela tiden hitta individanpassade grupper där undervisningen ligger på en för eleven lämplig nivå just då."¹²³

Slopad timplan, är även detta en förutsättning för att öka rörligheten och gynna elevens individuella behov. Olika elever behöver olika tid för att nå målen, att ha kollektiva tidsbestämmelser för hur många timmar en elev ska ägna åt ett ämne är inte flexibelt ur någon synpunkt. Stora försök att arbeta utan timplan har redan gjorts, den statliga utredningen av detta ställde sig även positiv till det.

För att möjliggöra en organisation som baseras på elevens behov, krävs att regelverket inte är statiskt utformat efter en tänkt medelelev, med tänkta behov. Den fasta timplanen är dock lite av ett sådant exempel. En elevs behov av tid i matematik kan skilja sig markant från klasskamratens, och dessa tvås behov av tid i svenska kan skilja sig markant från en tredje elevs. Visa elever behöver mer tid, andra mindre, skolan skall enligt våra respondenter anpassas efter dessa elevers individuella behov.

"Att anpassa undervisningen till varje enskild elevs förutsättningar och möjligheter, och därför ta bort hindrande tidstruktur."¹²⁴

¹²¹ Pedagog, Malmö

¹²² Pedagog, Malmö

¹²³ Pedagog, Malmö

Arbetslaget har en stor betydelse för att åstadkomma den förändring som ett flexibelt lärande/skolstart innebär. Byter man ut den traditionella klassen, blir även den traditionella klasslärarens roll förändrad. Redan idag utbildas vi framtida lärare som pusselbitar till ett arbetslag, vi kommer examineras ut med olika kompetenser till skillnad från den gamla utbildningens mer heltäckande utbildningsområde. Att vara mentor för en grupp elever, innebär inte att pedagogen ska ha ett ansvar för all den undervisning eleven skall få, undervisningen borde rimligtvis delas upp mellan olika pedagoger med olika sakkunskaper. En rektor redogör för hur han anser att organisationen bör vara uppbyggd:

"Jag är övertygad om att man måste lämna den åldersvisa klassindelningen och det klassvisa skolarbetet, dvs överge begrepp som klasser, klassrum, lektioner, raster, klasslärare, klassföreståndare och inlemma fritidspedagoger, förskollärare och andra pedagoger (drama~, dans~, konstpedagoger och dyl.) i skolans organisation med likvärdigt ansvar som lärarna. Använder lokalerna på ett annat sätt och inför ett arbetssätt som utgår ifrån varje elev, där man utgår ifrån portfolio och IUP. Som vi gjort!" ¹²⁵

Redan idag är en *IUP* (individuell utvecklingsplan) för varje enskild individ lagstadgad. Detta verktyg för att dokumentera elevens nuvarande situation, mål, samt måluppfyllelse, är en ypperlig grund i arbetet om en mer individanpassad utbildningssituation. Eftersom verktyget redan är implementerat i skolans nuvarande vardag, har man kommit en bra bit på väg redan nu. Vikten av en *IUP* kommenteras nedan:

"Det krävs att varje elev har en *IUP* (individuell utvecklingsplan). Dessutom anser jag att vi på sikt måste införa 40-timmarstjänst för all skolpersonal och att det troligtvis skulle underlätta om vi frångick tvåterminsmodellen." ¹²⁶

Föräldrarna nämns av förklarliga skäl i respondenternas utsagor. Ofta framgår en rädsla eller en skepsis om hur föräldrarnas eventuella missförstånd angående det nya "tänket" skall få negativa effekter. Det framgår dock att så länge informationen är god så får man även föräldrarna med sig:

"Att lämna gamla strukturer och rutiner skapar förvirrade föräldrar och elever, det kräver att pedagogerna först är väldigt med på banan och kan tala för förändringen.

Det är inte en lätt resa, men när man lyckats vill man inte gå tillbaka till det gamla." ¹²⁷

Det nämns att föräldrar kan känna sig osäkra då de inte känner igen sig från sin egen skolgång, det välbekanta blir således tryggare än någon nytt, oavsett vad som är bäst lämpat för deras barn enligt följande utsaga:

"Måste hitta sätt som gör att föräldrar kan vara med på tåget och få se sitt barns utveckling. Det var lättare förr när alla gjorde samma sak. Föräldrar var mindre oroliga då fast det inte alltid passade deras eget barn." ¹²⁸

¹²⁴ Politiker, Partille

¹²⁵ Rektor, Malmö

¹²⁶ Politiker, Partille

¹²⁷ Rektor, Malmö

För att sammanfatta de svar vi fått så bör man, för att öka flexibiliteten i skolan, arbeta utifrån:

- åldersintegrerade kunskapsnivåindelade elevgrupper
- timplanen bör slopas för att utifrån individen avgöra vilken tidsåtgång var elev behöver för varje ämne
- arbetslaget bör samverka för att skapa den helhet eleven behöver
- IUP: n är användbar för att inte säga nödvändigt som grund för den enskilde elevens lärande
- Föräldrarna måste hållas väl informerade om de förändringar som sker, samt syftet med dessa.

8.1 Analys

Konsekvenserna av de organisatoriska förändringar som framkommer i enkäterna, skapar ett band av, för oss, logiska skeenden. Med det dialektiska perspektivet¹²⁹ kan vi avläsa gynnsamma möjligheter för att bilda en större följsam helhet inom skolan. En åldersintegrering utan en nivågruppering skulle i vår uppfattning inte vara fullt så fruktsam, då den enda funktion ett sådant arbetssätt kan erbjuda är en större mångfald i gruppen, denna mångfald skulle dock sakna en ren pedagogisk vinst, som vi ser det. I enkäterna skiljer inte respondenterna på dessa två begrepp, utan menar att åldersintegrering och nivågruppering bör verka i symbios¹³⁰. Vid enbart åldersintegrering försvåras undervisningssituationen om arbetet ej läggs på ett tematiskt plan. Att nivågruppera utan att åldersintegrera skulle innebära ett större behov av pedagoger än någon skola skulle kunna erbjuda, det skulle även kunna leda till ett klimat av elitism. Det kan uppstå även vid åldersintegrering men om den väntade spridningen (av elevernas kunskap) sker så är eleverna på olika nivåer i ämnena, vilket motverkar elitismen.

Det nivågruppering och åldersintegrering kan erbjuda varandra är större utbud av lärandetid anpassat efter intresse, takt och lärstil, om det används på korrekt sätt. Ur ett sådant tillvägagångssätt kan man arbeta bort det som många gånger anses ”normalt”. När begrepp som ”före” eller ”efter” försvinner¹³¹ så kan det bildas ett klimat som förhoppningsvis blir lugnare, mer prestigelöst, samt mer fokuserat på lärandet i jämförelse med sig själv istället för med andra.

Åldersintegrering och nivågruppering verkande i samspel kan erbjuda eleverna en mer anpassad skolgång. Utifrån hypotesen om en fungerande åldersintegrering och nivågruppering kan nyexaminerade lärarstudenter efter de skraddarsydd utbildningarna erbjuda eleverna en bredare och mer kompetent spetsundervisning. På så sätt kan elever utmanas efter behov samt förhoppningsvis nå bättre resultat och i och med det ett mer

¹²⁸ Rektor, Sollentuna

¹²⁹ Hartman, S., R.M. Hartman, U.P. Lundgren, 2004

¹³⁰ Se Bilaga 1

¹³¹ Bergström, J. H. och M. Söderberg, 2006-05-11, med referens till Ingrid Westlund

kvalitativt lärande.

Utan ett fungerande arbetslag kan det bli svårt för pedagoger att tillgodose elevernas alla intressen och utmaningsbehov. Den traditionella klasslärares roll kommer enligt respondenternas utsagor att, om inte försvinna helt, så förändras radikalt. Ingen pedagog kan ha enskilt ansvar för alla ämnen eleverna skall undervisas i, vilket innebär att ett arbetslag, innehållande olika kompetenser blir en förutsättning för att det ska fungera. Som nämnt ovan är redan idag lärarutbildningen anpassad efter arbetslagstänket, vi utbildas till pusselbitar inte allvetare, vilket stämmer väl överens med hela syftet om den flexibla skolgången.

Som en naturlig följd av detta behöver den fasta timplanen ifrågasättas, vilket den redan görs, eftersom vissa elever behöver fler eller färre undervisningstimmar i ett visst ämne än vad timplanen erbjuder idag. Även pedagogerna måste kunna röra sig fritt emellan olika lärandesituationer/grupper för att kunna vara på den plats där de gör som mest nytta. Vinsten i denna växelverkan blir en kvalitativare lärandetid för eleverna vilket innebär fler elever med uppnådda mål.

Som framkommer i enkäterna, blir ovan nämnda arbetsätt utan en IUP oerhört svårbedömt, det blir krångligt att följa upp samt skapar en problematik med att avgöra vart eleven befinner sig i relation till de uppställda målen. Ett möjligt scenario kan vara en form av summativ bedömning, detta skulle dock motverka den individanpassning som den flexibla skolgången eftersträvar. En formativ bedömning blir således mer passande eftersom den mer rättvist kan belysa vart eleven befinner sig i sin process. Att IUP: n redan finns kan ses som ett tecken på en existerande vilja att individualisera undervisningen. Vi uppfattar, vilket även respondenterna gör, att IUP: n är ett formidabelt verktyg och direkt applicerbart på den flexibla skolgången.

I ett arbetsätt som formas utifrån eleven med pedagogen som redskap krävs en förståelse och kunskap om tillvägagångssättet från föräldrarna. För att dessa inte ska missförstå syftet med den flexibla skolgången, krävs att skolan är extremt tydlig i sin information. Respondenterna beskriver en rädsla för att föräldrar på grund av okunskap och oro för en ny skolform de själva inte känner igen sig i, motverkar försöket. Om informationen till föräldrarna blir bristfällig kan det innebära t ex att elever pushas in i skolan för tidigt alternativt hålls tillbaka av olika skäl. (Man kanske låter barnet börja skolan för att en kamrat gör det.) Dessutom kan arbetet uppfattas flummigt och ostrukturerat för de oinsatta.

En utvidgad föräldrasamverkan, för avgörandet om elevens skolstart, ses ibland på rikspolitisk nivå som en svårighet medan våra respondenter belyser den som en möjlighet. Respondenterna ser den som en möjlighet för att skapa mjukare övergångar mellan skolformerna. Att klara sig helt utan föräldrasamverkan är inte önskvärt, men visst skulle det kunna fungera så till vida de inte ifrågasätter pedagogernas beslut angående deras barns kunskapsnivåer. Inte många föräldrar skulle dock överlämna allt ansvar för sin avkommas utbildning till pedagogerna, vilket innebär att ett missriktat engagemang är ett större hot än den totala bristen av det samma. Om en förälder till exempel tolkar en elevs studiehastighet som en måttstock för intelligens kan förälderns tolkning direkt motverka syftet med den flexibla skolstarten.

Enligt vår analys av respondenternas svar, ser vi inga tecken på att ett större föräldraengagemang skulle krävas för en flexibel skola, än vad som krävs idag.

9. Diskussion

I en skola med flexibel skolstart tolkad genom respondenternas utsagor, finns ett starkt individfokus. Detta individfokus behandlar endast utformandet av elevens lärandeprocess samt skolstart, dock inte den sociala biten. Man kan emellertid avläsa en återkommande tanke om verkstäder, tematiska arbeten och grupparbeten som kan spegla en viss sociokulturell hållning. I tanken om en ålder och nivågruppering kan man med fördel ge utrymme för gruppdynamik och individuell utmaning. Den utmaning som ofta nämns kan även den återspegla den sociokulturella tanken om en proximal utvecklingszon, där pedagogen och eleverna kan sporra varandra till ett vidare lärande¹³². En tanke som Dewey och Lev Vygotskij¹³³ framhåller, är vikten av livet i gruppen. Vygotskijs tankar gör sig aktuella för vår undersökning på grund av att vi anser att delar av hans verk är förenliga med Deweys texter samt förslaget om en flexibel skolgång. Med Vygotskijs tankar kan vi, genom vår tolkning, styrka flera av Deweys tankegångar om skolans utformning. Vygotskij förespråkar ett arbetssätt som väl överensstämmer med det åldersintegrerade och nivågrupperade arbetet där de äldre eleverna kan utmana de yngre och de äldre utmanas av att förklara för den yngre, samt av pedagogen¹³⁴. Dewey uttrycker att det bör vara livet i gruppen som styr barnets arbete i kontrast till en stark pedagogisk styrning.

En kritisk aspekt gällande åldersblandning kan bli det som Monika Vinterek, fil dr i pedagogiskt arbete, tar upp i sin studie i ämnet¹³⁵. Hennes huvudsakliga fokus läggs på trygghetsaspekten i elevernas skolgång, vilken hon framhäver som en extremt viktig faktor i arbetet med att forma en så gynnsam lärandeatmosfär som möjligt. I hennes studie om elevers uppfattning om att gå i åldersblandade klasser framkommer att eleverna ser en av de främsta garantierna för trygghet att följas åt med samma kamrater genom åren. Att gå i en klass där personerna byts ut under årsbasis minskar således känslan av trygghet, det finns även en oro över att det finns äldre elever i gruppen.

Vinterek framhäver att motiven för att åldersblanda är viktiga, hon fann att de lärare som haft en tydlig pedagogisk tanke bakom idén om klassindelningen ledde till att eleverna uppfattade indelningen mer positivt. Hennes forskning blir aktuell för vår diskussion på grund av att hon behandlar en av aspekterna som tas upp i respondenternas utsagor. Då hon inte behandlar skolstarten specifikt väljer vi att inte fördjupa oss i hennes forskningsresultat, utan nöjer oss med att framföra en kritisk tanke angående åldersblandning. Vintereks påtalade fara med en åldersintegrerad klassindelning är enligt vår uppfattning en aspekt väl värd att begrunda, elevers känsla av trygghet är av naturliga skäl en viktig synpunkt. Om det finns en medvetenhet om trygghetsfaktorn bör man kunna utforma en verksamhet som motverkar en otrygg atmosfär. Som hon framhäver, är vikten

¹³² Jerlang, Espen och Suzanne Ringsted, i *Utvecklingspsykologiska teorier* av Jerlang, E., red. Arlov: Almqvist & Wiksell Förlag, 1991, kap.9

¹³³ Rysk nytänkare inom psykologi och lingvistik i början av 1930-talet. Jämställs idag med klassiker som Freud och Piaget. Lev S. Vygotskij, *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Uddevalla: Daidalos, 2003

¹³⁴ Den proximala utvecklingszonen innebär att barnet befinner sig precis på gränsen till vad som ligger över dess nivå, vilket leder till utveckling.

¹³⁵ Monika Vinterek, *Åldersblandade klasser – Lärares föreställningar och elevers erfarenheter*. Studentlitteratur: Lund, 2003

av den bakomliggande pedagogiska idén betydelsefull vid åldersblandning¹³⁶. Syftet med att ålderblanda elever i förhållande till den flexibla skolstarten upplever vi dock i grunden vara pedagogiskt genomtänkt.

En naturlig följd av den flexibla skolstartens individuella fokus gör att tiden blir en viktig faktor. Med förhållningssättet att alla elever lär sig olika och i olika takt krävs även en tidsanpassning för elevens behov. Detta framkommer tydligt i Ingrid Westlunds forskning¹³⁷ samt i våra respondenters svar. För att använda Westlunds begrepp talar den flexibla skolstarten för en garanterad lärandetid med betoning på elevens förutsättningar och intressen. Vid en fortsatt fokusering på undervisningstid, till skillnad från lärandetid, går hela grundtanken om att skolan skall anpassas efter eleven och inte tvärtom förlorad. John Dewey talar om nackdelar som kan uppstå med en alltför stark press på barnets skolgång och prestationer. Han anser att det är att våldföra sig på barnets natur om pedagoger och/eller föräldrar i alltför snabb takt introducerar en mängd ämnen utan anknytning till barnets sociala liv. Skolan bör utgå från barnets sociala aktiviteter och erfarenheter¹³⁸. Han beskriver hur utbildningen skall börja med en insikt om elevens kapacitet och intresse, samt skall utbildningen på varje sätt skapas efter denna insikt¹³⁹.

I resonemanget kring den individuellt anpassade skolstarten/skolgången finner vi en eventuell bakomliggande aspekt. Att elever lär sig på olika vis och i olika takt återkommer, vilket tyder på ett förhållningssätt som på flera sätt överensstämmer med Howard Gardners teori om ”sju intelligenser”¹⁴⁰. Professor Gardner blir aktuell för vårt arbete i och med hans teorier om elevers olika lärstilar och lärtakt vilket direkt kan appliceras på den flexibla skolstartens grundtanke. Gardner hävdar att genom att stimulera de olika intelligenserna från en individuell utgångspunkt och i arbete med projekt/teman ger man eleverna en bättre möjlighet att utvecklas mot sin fulla potential. John Dewey för ett liknande resonemang i och med att utgångspunkten för lärandet skall formos efter elevens erfarenheter¹⁴¹. Dewey menar att en negligering av elevens erfarenheter/sociala liv kan leda till att man försvårar goda studieresultat.

Den problematik som idag återfinns i debatten handlar om de organisatoriska svårigheter som en flexibel skolstart innebär. Frågan är hur man skall kunna möta ett konstant ”flöde” av elever och man är orolig för oro i barngruppen när elever kommer och går. Det man bör tänka på är att detta ”flöde” inte företräder en snabb och vild ström utan snarare en å som i sakta gemak och i sin egen takt utan brådska, bereder sig på att möta havet, omvärlden.

Andra uppmärksammade svårigheter framträder en artikel från SKL¹⁴² där det flexibla lärandet ibland kan bli en stressfaktor. I Ingrid Westlunds studie¹⁴³ upplever vissa elever att

¹³⁶ Ibid.

¹³⁷ Westlund, I., 1998

¹³⁸ Dewey, J., 2004, s. 50-51

¹³⁹ Ibid, s. 48

¹⁴⁰ Howard Gardner, *De sju intelligenserna*. Falun: Brain Books AB, 1996

¹⁴¹ Dewey, J., 2004, s. 48

¹⁴² Bergström, J. H. och M. Söderberg, 2006-05-11, med referens till Ingrid Westlund

¹⁴³ Westlund, I., 1998

den gränslösa undervisningen aldrig upphör, vilket leder till känsla av att man aldrig blir klar/ledig. Dessa elever efterfrågar enligt Westlund en struktur¹⁴⁴ i det flexibla lärandet.

De elever som ställer orimliga krav på en hög personlig prestation uppmärksammas av oss och SKL. I de fallen menar vi att med pedagogernas hjälp och kompetens skall en struktur utformas efter individens behov¹⁴⁵.

Det framförs också vikten av en väl fungerande portfolio/pedagogisk dokumentation för att ett flexibelt lärande skall fungera. Denna skall presentera vad eleven faktiskt har lärt sig (med det menas *inte* allt barnet har *producerat* utan snarare ”bevis” på vad det *lärt sig*)¹⁴⁶. Detta arbete är tidskrävande och framtvingar nya rutiner för pedagoger som ej än använder sig av arbetssättet. En dokumentation/portfolio kan lätt hamna i den fälla att den endast visar på vad barnet producerat, om inte pedagogen väl informeras om hur den skall utformas, behandlas och bearbetas¹⁴⁷.

En god föräldradialog är naturligtvis oerhört viktig för genomförandet av en flexibel skolstart. I tanken om att skolan och hemmet verkar som parallella sfärer ligger utmaningen i kommunikationen däremellan. Bronfenbrenner belyser i sin utvecklingsekologiska modell, vikten av de sociala interaktionerna och hur de får inflytande på elevens utvecklingsprocess¹⁴⁸. Kopplingen till Bronfenbrenner görs möjlig för oss på sådant vis att han behandlar den viktiga dialog som bör fungera mellan skola, förälder samt förskola för att den flexibla skolstarten skall fungera bekymmersfritt och som tänkt. Enligt Bronfenbrenner befinner sig eleven i flera olika närmiljöer i sin vardag och i barnet blir dessa miljöer till en integrerad helhet. I de fall föräldrarnas bild av skolan inte överensstämmer med den reella, tolkar vi att en svårighet kan uppstå. Detta stärker vår uppfattning om vikten av att föräldrarna från början är insatta i de förändringar en flexibel skolgång/skolstart medför.

Individualiseringen är redan ett faktum i vedertagna dokument, en reform mot en flexibel skolform kan vara den förlösande faktorn för skolvärldens motto – en skola för alla. I arbetet mot en individualisering krävs uppenbarligen en anpassning av miljö, pedagogik och skolform till elevernas fördel och efter deras behov.

Vår bearbetning av frågan visar på att bollen redan är i rullning samt att konsekvenserna är till lärandets fördel. En skola för alla måste vara anpassad för alla och inte bara för vissa, vilket är fallet i dag med en kollektiv syn på skolgången. Riskerna vi och respondenterna uppfattar med ett flexibelt lärande är här redogjorda och torde därför vara relativt enkla att undvika.

Sammanfattningsvis krävs en klar och tydlig ledning och struktur för hur arbetet skall gå till. Utvecklingsarbetet bör ta försökskommunernas erfarenheter till språngbräda för det

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Bergström, J. H. och M. Söderberg, 2006-05-11

¹⁴⁶ Bergström, J. H. och M. Söderberg, 2006-05-11

¹⁴⁷ Krok, Göran och Maria Lindewald, *Portfolio i förskolan – att komma igång*. Växjö: Grafiska Punkten, 2005

¹⁴⁸ Bengt- Erik Andersson, *Bronfenbrenners utvecklingsekologi. Inbjuden föreläsning hållen vid nordisk Förenings för Pedagogisk Forskning konferens i Göteborg 23-26 oktober* (kompendium utdelad av Lärarhögskolan, Vt-06) med referens till Bronfenbrenner, U., (1971). *Två barndomsvärldar. Barnuppfostran i Sovjetunionen och USA*. Stockholm: Wahlström & Widstrand, 1980

fortsatta arbetet mot en flexibel skolgång. En lagförändring som möjliggör en successiv skolstart behöver inte betyda att alla skolor måste erbjuda denna form av skolgång. Dock bör det medvetandegöras att en skola för alla är omöjlig att uppnå utan en individanpassad skolgång.

För att genomföra en flexibel skolstart samt en flexibel skolgång tolkar vi genom vår undersöknings resultat att en attitydförändring behöver komma till stånd. Skolvärlden behöver ta ställning till frågan om vi bör se elever som ett kollektiv i motsats till individer.

Dagens starka traditionella utformning av skolan har i och med detta arbete blivit för oss oförståelig. Även om undersökningen från början inte syftade till att göra ett ställningstagande i frågan, har en stark ifrågasättande hållning mot dagens skola formats. Kan vi med försökskommunernas engagemang och erfarenheter samt den grundläggande tanken med den anpassade skolgången, försvara en kollektiv skolgång? Vi finner att dagens skola och mottot en skola för alla inte är kompatibla.

Som pusselbitar i skolvärlden anser vi att en synkronisering mellan Lärarhögskolan, skolväsendet och de institutioner verksamma med utvecklingsarbete bör komma till stånd snarast möjligen. För att få redskap till verkligheten och förståelse för de krafter som påverkar skolan bör en dialog upprätthållas och ett samspelande idéutbyte bildas.

Uppenbara risker finns naturligtvis vid en misstolkning av förslaget. Utan en klar struktur och stramt hållen initialfas kan Björklunds uttalande om "flummighet" besannas¹⁴⁹. Om till exempel reformen endast leder till ett namnbyte av redan befintliga former/aktörer så fallerar hela syftet. En hemvistgrupp måste av förklarliga skäl vara nivå- samt åldersgrupperad och en mentor har inte samma funktion som en klasslärare. Dessa begrepp måste där av tydliggöras och införlivas i skolpersonalens attityder innan reformen genomförs. En konsekvens av otillräcklig kunskap om reformen kan leda till elitskolor samt en vidutsträckt elitism. En acceptans till elevers olika långa skolgångar bör införlivas i samhället. Hela samhället bör informeras om de pedagogiska vinsterna, syftet och riskerna med reformen. I den inledande fasen kan svårigheter uppstå om inte en grundlig attitydförändring först sker. Dessa svårigheter kan dock övervinnas med engagemang, mod och tolerans.

I arbetet mot en flexiblare skola på Nya Zeeland bjöds 140 000 personer med intresse för skolfrågor in för att omvandla skolan till att närma sig dagens samhälle och verklighet¹⁵⁰. Detta har lett till mycket goda resultat inom skolvärlden och vi ställer oss frågan om inte en liknande satsning skulle ge den svenska skolan en oerhörd vinst. Dewey med flera¹⁵¹ påpekar också betydelsen av en koppling mellan verkligheten och skolan. Vi, samt vår tolkning av en av SKL's artiklar¹⁵² upplever att EU's strategi om ett livslångt lärande är en anpassning till samtidens samhälliga klimat.

Med en barndomsförståelse om ett kompetent och förnuftigt barn, vilket ofta beskrivs som pedagogers förhållningssätt, lyfts barnets eget inflytande över sin läroprocess fram¹⁵³. Denna tillvaratas med stor samklang i och med ett flexibelt lärande. Diskussionen om huruvida en statisk klass krävs för en grupptillhörighet kan argumenteras med att gruppen

¹⁴⁹ Mehdizadegan, P., *Kommuner vill ha flexibel skolstart*

¹⁵⁰ Ellmin, R. och B., 1997

¹⁵¹ Andersson, B-E., 1980

¹⁵² Bergström, J. H. och M. Söderberg, 2006-05-11

¹⁵³ Johansson, Barbro och Eva Johansson, *Etiska möten i skolan*. Stockholm: Liber, 2003

fortfarande kommer att vara betydelsefull. En individuell undervisning betyder inte per automatik att eleven kommer att gå ensam genom skolgången, tvärtom medför en flexibel skolgång snarare ett vidare utbud av sociala kontakter. Mentorn samt hemvistgruppen bör bilda den basala tryggheten.

En flexibel skolgång kräver, i motsats till vad Björklund och Folkpartiet tror, enligt oss, en starkare och tydligare struktur än dagens skola, dock mer decentraliserad än i dagsläget. Den fasta disciplin och bestraffning som debatterats sedan valet år 2006 behandlar endast symptomen av problemet i skolan. Med en mer anpassad skolgång som bygger på elevens förutsättningar motverkas de oreglerliga eleverna som Björklund hävdar bör bestraffas¹⁵⁴. Det säger sig självt att om en person dag efter dag tvingas igenom en verksamhet som är för personen oförståelig och utan verklighetsanknytning, så skapas utrymme för en frustration. Andersson uttrycker det som att personen flyr in i andra aktiviteter som för individen känns mer meningsfulla¹⁵⁵.

En elev som får bilda sin skolgång med utgångspunkt för dess intresse, förutsättningar samt erfarenheter finns det ingen anledning att störa andra elever eller lugnet i arbetsgruppen och alla elever kan på sådant vis synliggöras.

En flexibel skolgång bör, om den tolkas rätt, bli mer strukturerad efter person samt mer meningsfull. En tillbakagång mot gamla skolformer skulle leda till en stor förlust för de redan missgynnade eleverna i skolan. Med hot om bestraffningar samt betyg i ordning blir skolan ett nödvändigt ont i motsats till en plats för ett lustfyllt lärande. Som Ingrid Westlund beskriver så är dagens skola anpassad efter medianeleverna, de som många gånger redan har en förförståelse för den dolda läroplanen gynnas och individens behov kan därav gå förlorad¹⁵⁶.

Som tidigare behandlats är en målinriktad skola något John Dewey förespråkar då den påtänkta konsekvensen av flexibel skolstart skapar ett fokus på elevens behov och förutsättningar. Pedagogerna måste se till elevens erfarenheter (vilket kan synliggöras i elevens IUP och/alternativt dess portfolio) för att kunna presentera relevant undervisning. Dewey skriver;

Jag tror slutligen att utbildning måste ses som en fortgående rekonstruktion av erfarenheter, att utbildningens process och mål är en och samma sak¹⁵⁷.

Avslutningsvis vill vi framföra att vi ser hoppfullt på framtiden och att vi ser fram emot en skolgång som tillgodoser individens behov. Vi anser att man med en flexibel skolstart och en flexibel skolgång kan möta eleverna och skapa en skola för alla...

¹⁵⁴ Olof Wijnblad, *Fp vill ha enighet om skoldisciplin*. Dagens Nyheter, 2006-08-19

¹⁵⁵ Andersson, B-E., 1980

¹⁵⁶ Westlund, I., 1998

¹⁵⁷ Dewey, J., 2004, s. 52

10. Efterord – den politiska debatten fortsätter

Efter det att vårt arbete slutförts så har den politiska debatten fortsatt och förändrats. Till exempel så vill Folkpartiet i de senaste utsagorna slopa IUP:n. Mats Pertoft¹⁵⁸ (mp) och Yvonne Ruwaida¹⁵⁹ (mp) skriver i Stockholm Citys debatt hur nuvarande skolminister Jan Björklund (fp) vill ta bort vitala steg framåt mot en mer individanpassad skola. De menar att med införandet av standardiserade nationella mål för år tre¹⁶⁰ så medför det en skola som likriktar eleverna istället för att se till individen¹⁶¹.

Enligt Mats Söderberg på SKL har förslaget om en flexibel skolstart nekats av regeringen. Dock fortsätter arbetet och företrädare för Moderaterna, Centern och Kristdemokraterna förespråkar en flexiblare skola i motverkan mot Folkpartiet. Alliansen är därmed oense om skolpolitikens framtid¹⁶². Vi är som sagt, medvetna om den fortsatta debatten dock är tiden för denna uppsats begränsad och vi väljer därmed att avgränsa oss inom kursens tidsramar. För fortsatt och framtida undersökning ligger det ett starkt intresse hos oss för förslagets kommande definitiva beslut samt dess konsekvenser.

¹⁵⁸ Skolpolitisk talesperson i riksdagen

¹⁵⁹ Oppositionsborgarråd Stockholms stad

¹⁶⁰ Anders Andén, pressekreterare för Jan Björklund. Utbildningsdepartementet. *Skolministern lägger fram ny skollag våren 2008*. [www dokument]. URL <http://www.regeringen.se/sb/d/8543/a/79328>, 2007-03-22

¹⁶¹ Pertoft, Mats och Yvonne Ruwaida, *Se över mångfalden i skolan*, Stockholm City, 2007-05-28

¹⁶² Mats Söderberg, 2007-06-05

Referenslista

- Samt källförteckning över uppsatsens bearbetade litteratur och föreläsningar

Referenser

Andersson, B-E. (1980) *Bronfenbrenners utvecklingsekologi. Inbjuden föreläsning hållen vid nordisk Förenings för Pedagogisk Forskning konferens i Göteborg 23-26 oktober* (kompendium utdelad av Lärarhögskolan, Vt-06) med referens till Bronfenbrenner, U., (1971). *Två barndomsvärldar. Barnuppfostran i Sovjetunionen och USA*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Andersson, B-E (2001) *Som man frågar får man svar - en introduktion i intervju- och enkätteknik*. Stockholm: Prisma

Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur

Bell, J. (2000). *Introduktion till forskningsmetodik*. Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur

Ellmin, R. och B. (1997). *Nya Zeelands skola – sätt att lära, sätt att tänka*. Stockholm: Liber

Gardner, H. (1996). *De sju intelligenserna*. Falun: Brain Books AB

Hartman, S., Hartman, R. M., Lundgren, U.P (2004). *John Dewey. Individ, skola och samhälle. Utbildningsfilosofiska texter i urval av Sven Hartman, Ulf P. Lundgren och Ros Mari Hartman*. Falköping: Natur och Kultur

Hedman, B. (1997). *Flexibel skolstart*. Linköping: Linköpings universitet

Holme, I. M., Solvang, B. K. (1997) *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Håkansson, G. (1998). *Språkinläring hos barn*. Lund: Studentlitteratur

Jerlang, E., red. (1991). *Utvecklingspsykologiska teorier*. Arlöv: Almqvist & Wiksell Förlag

Johansson, B. och Johansson, E. (2003). *Etiska möten i skolan*. Stockholm: Liber

Krok, G. och Lindewald, M. (2005). *Portfolio i förskolan – att komma igång*. Växjö: Grafiska Punkten

Kärrby, G. red. (2000). *Skolan möter förskolan och fritidshemmet*, Lund: Studentlitteratur

Lindström, L. och Lindberg, V. red. (2006). *Pedagogisk bedömning. Om att dokumentera, bedöma och utveckla kunskap*. Stockholm: HLS Förlag

SOU 2005:101 *Utan Timplan-för målinriktat lärande*. Slutbetänkande av Timplanedlegationen. Stockholm: Fritze, 2005

Vetenskapsrådet (1990). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab

Vinterek, M.(2003). *Åldersblandade klasser – Lärares föreställningar och elevers erfarenheter*. Lund: Studentlitteratur:

Vygotskij, L. S. (2003). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Uddevalla: Daidalos

Westlund, I. (1998). *Elevernas tid och skolans tid*. Lund: Studentlitteratur

Bearbetad litteratur

Svenska Kommunförbundet/Ellmin, R. och B. (2000) *Nya sätt att leda, tänka och lära – Har vi något att lära av Nya Zeelands skola*. Sundbyberg: Alfa-Print AB

Hartman, S. (2004). *Skrivhandledning för examensarbeten och rapporter*. Falun: Natur och Kultur

Hartman, S., Hartman, R. M., Lundgren, U.P (1980). *John Dewey. Individ, skola och samhälle. Utbildningsfilosofiska texter i urval av Sven Hartman, Ulf P. Lundgren och Ros Mari Hartman*. Falköping: Natur och Kultur

Lindensjö, B. och Lundgren, U. P. (2000) *Utbildningsreformer och politisk styrning*. Stockholm: HLS Förlag

Styrdokument

Skollagen, 2007-03-20.

[http://rixlex.riksdagen.se/htbin/thw?%24%7BOOHTML%7D=SFST_DOK&%24%7BSNHTML%7D=SFST_ERR&%24%7BBASE%7D=SFST&BET=1985%3A1100&%24%7BTRIPSHOW%7D=format%3DTHW]

Utbildningsdepartementet (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet, Lpo 94*. Västerås: CE Fritzes AB

Tidskrifter

Malmström, B.(2005-08-17). *Baylan vill ha friare skolstart*. Svenska Dagbladet

Malmström, B. (2007-03-21). *Krav att skolstart ska bli flexiblare*. Svenska Dagbladet

Mehdizadegan, P. (2007-03-21). *Kommuner vill ha flexibel skolstart*. Göteborgsposten

Vallgård, P. (2007-03-21) *Åtta kommuner vill ha fri skolstart*. TT

Wijnbladh, O. (2006-08-19). *Fp vill ha enighet om skoldisciplin*. Dagens Nyheter

Internet

Andersson, N. och Söderberg, M., 2007-03-01. *Flexibelt utbildningssystem – Hemställan om författningsändringar för en mer flexibel skolstart med referens till Riksdagsbeslutet 2005/06:UbU14*.

Bergström, J. H. och Söderberg, M. (2006-05-11) *Flexibel skolstart – flexibel skolgång*. www.skl.se

Hansell, B. (2006-05-21) *Regeringen misstänks förhåla skolreform*. Dagens Eko. www.sr.se

Ministry of Education (2006-06-28). *The New Zealand Education System: An Overview*. www.minedu.govt.nz/index.cfm?layout=document&documentid=7481&data=1

Skolverket (2001). *Att organisera kunskap – om skolans kunskapsuppdrag i teorin, i praktiken och i framtiden*. www.skolverket.se

Skolverket, Åström, L. (2004-04-14) *Konsekvenser av flexibel skolstart*. www.skolverket.se

Informella intervjuer

Andersson, N. (2007-02-19), utredare på Sveriges Kommuner och landsting. Stockholm

Larsson, S. (2007-02-21), utredare Sveriges Kommuner och Landsting. Stockholm

Söderberg, M. (2007-03-02), utredare på Sveriges Kommuner och landsting. Stockholm.

Informellt samtal

Söderberg, M. (2007-06-05), utredare på Sveriges Kommuner och landsting. Stockholm.

Bilaga 1

Flexibel skolstart Enkät

Ida Ardesjö (ida.ardesjo@student.lhs.se)

Telefon: 0702 -04 12 10

Johanna Svenborn (johanna.svenborn@student.lhs.se)

Telefon: 0735-26 27 13

Handledare: Monika Ringborg (monika.ringborg@lhs.se)

Hej

Vi är två lärarstudenter från Lärarhögskolan i Stockholm som nu är i färd med att skriva vår C-uppsats. Vi har intresserat oss för frågeställningen; hur man kan organisera en undervisning utifrån en flexibel skolstart (exakt formulering av frågeställning är i dagsläget under arbete).

Då ni är engagerade i frågan är ert bidrag till vårt arbete väldigt värdefullt.

Enkäten är utformad som frågor med öppna svar, öka eller minska på svarsutrymmet efter behov. Skulle det vara så att någon fråga inte går att svara på, ge då gärna en kort kommentar om varför. Vi är tacksamma om ni fyller i enkäten digitalt, så att den kan e-postas åter till oss. Skulle detta inte vara möjligt så går det naturligtvis även att skriva ut och fylla i den för hand. Enkäten skickas då till adressen angiven nedan. Om anonymitet önskas är det inget problem, notera detta i så fall där möjlighet ges. Vi är dock tacksamma om vi kan hänvisa till vilken kommun/skola du är verksam i/på.

För att vi skall hinna bearbeta all information, behöver vi enkäterna senast fredagen sen 4 maj.

Vid intresse skickar vi gärna ut uppsatsen till er i dess färdiga skick.
Stort tack, ni är av största vikt för vårt arbete.

Adress vid eventuell postning av enkät:

Ida Ardesjö
Störtloppsvägen 14
12947 Hägersten

Namn:

Kommun och eventuell skola/förskola:

Yrkesutövning/nuvarande yrkesroll:

Arbetar du på en nationell, kommunal eller lokal nivå mot en flexibel skolstart:

Önskar du vara anonym?

Hur länge har er kommun/skola arbetat mot en flexibel skolstart:

Vilka var de avgörande faktorerna för er då ni intresserade er för en flexibel skolstart:

Vilka förändringar skedde (om det skedde några) i verksamheten när ni övergick till en mer flexibel skolstart:

Vad har ni upplevt för respons hos kollegor, pedagoger, berörd personal angående de organisatoriska förändringarna som krävs för en flexibel skolstart:

Med era erfarenheter, anser ni att det skulle fungera organisatoriskt vid en fullskalig flexibel skolstart (enligt Sveriges Kommuner och landstings vision där elever kan börja skolan närhelst under året). Motivera!:

Vilka organisatoriska förändringar anser ni krävs/är behövliga för en flexibel skolstart:/Hur tänker ni organisatorisk möjliggöra en flexibel skolstart?

Vilka fördelar ser ni med flexibel skolstart:

Vilka nackdelar ser ni med flexibel skolstart:

Vilka svårigheter (eventuella hinder) har ni stött på i ert arbete, om inga, tror ni att ni kommer att stöta på hinder/svårigheter?:

Hur anser ni att man avgör när en elev är lämplig för att börja i skolan:

Vad anser ni är viktigt för oss lärarstudenter att uppmärksamma/belysa utifrån vår frågeställning:

Övrigt/Egna tillägg: